

Центральноукраїнський національний технічний університет
Економічний факультет
Кафедра економіки, підприємництва та готельно-ресторанної справи

«ДОПУЩЕНО ДО ЗАХИСТУ»

Завідувач кафедри:

д.е.н., професор

Володимир ЗАЙЧЕНКО

«___» _____ 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЗА ДРУГИМ (МАГІСТЕРСЬКИМ) РІВНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ

на тему:

**«ПОЛІПШЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ
ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ РИЗИКІВ І ЗАГРОЗ»**

(на прикладі підприємства ТОВ «Олександрійський цукровий завод»,
сmt Приютівка, Олександрійський р-н, Кіровоградська обл.)

**IMPROVING THE FINANCIAL CONDITION AND INVESTMENT
ATTRACTIVENESS OF AN ENTERPRISE UNDER CONDITIONS OF
RISKS AND THREATS**

*Виконав здобувач вищої освіти 2м курсу,
групи ЕА23м-1,4 спеціальності 051
«Економіка», ОПП «Економіка агробізнесу
та агротрейдинг»*

Максименко Сергій Сергійович

.....

«___» _____ 2024 р.

Керівник роботи:

д.е.н., професор Семикіна М.В.

.....

«___» _____ 2024 р.

Рецензент:

к.е.н., доцент Орлова А.А.

.....

«___» _____ 2024 р.

м. Кропивницький

Центральноукраїнський національний технічний університет
Факультет економічний
Кафедра Економіки, підприємництва та готельно-ресторанної справи
Рівень вищої освіти другий (магістерський)
Галузь знань 05 "Соціальні та поведінкові науки"
Спеціальність 051 Економіка
Освітньо-професійна програма Економіка агробізнесу та аготрейдинг

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри економіки,
підприємництва та готельно-
ресторанної справи

(підпис)

д.е.н., проф. Володимир ЗАЙЧЕНКО

«__» _____ 2024 року

**ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
ЗА ДРУГИМ (МАГІСТЕРСЬКИМ) РІВНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Максименка Сергія Сергійовича

(прізвище, ім'я, по батькові)

Тема роботи: **«ПОЛІПШЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ РИЗИКІВ І ЗАГРОЗ»** (на прикладі підприємства ТОВ «Олександрійський цукровий завод», смт Приютівка, Олександрійський р-н, Кіровоградська обл.)

Керівник роботи: Семикіна Марина Валентинівна, д.е.н., професор

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Строк подання роботи до захисту 18 грудня 2024 р.

Мета та завдання кваліфікаційної роботи: мета роботи – полягає у проведенні комплексної оцінки фінансового стану та інвестиційної привабливості ТОВ «Олександрійський цукрозавод» на основі виявлення основних фінансових ризиків та обмежень, зумовлених як внутрішніми, так і зовнішніми факторами, та розробки комплексу заходів, спрямованих на підвищення фінансової стійкості підприємства та зростання його інвестиційної привабливості в умовах викликів та загроз.

Завдання: з'ясувати трактування і сутність фінансового стану та інвестиційної привабливості аграрного підприємства; ідентифікувати ключові фактори, що впливають на фінансовий стан та інвестиційну привабливість аграрних підприємств в Україні; систематизувати сучасні методичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості підприємства в умовах ризиків і загроз; здійснити аналіз фінансової звітності ТОВ «Олександрійський цукрозавод» за останні 3 роки для оцінки динаміки

основних фінансових показників (ліквідність, платоспроможність, рентабельність) та виявлення тенденцій фінансово-економічного розвитку аграрного підприємства; провести оцінку інвестиційної привабливості цукрового заводу в умовах ризиків і загроз; обґрунтувати напрями вдосконалення механізму оцінки інвестиційної привабливості цукрового заводу в умовах війни; розробити засади стратегії поліпшення фінансового стану підприємства та його інвестиційної привабливості; сформулювати рекомендації щодо покращення інвестиційної привабливості досліджуваного підприємства в умовах ризиків і загроз.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	<i>Ознайомлення з літературними джерелами</i>	04.09.24 -20.09.24	
2.	<i>Написання вступу та першого розділу «ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА»</i>	21.09.24 - 6.10.24	
3.	<i>Написання другого розділу «АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА (на прикладі ТОВ «Олександрійський цукровий завод»)»</i>	7.10.24 - 10.11.24	
4.	<i>Написання третього розділу «ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ЦУКРОВОГО ЗАВОДУ В УМОВАХ РИЗИКІВ І ЗАГРОЗ»</i>	11.11.24-20.11.24	
5.	<i>Оформлення кваліфікаційної роботи</i>	25.11.24-10.12.24	
6.	<i>Перевірка кваліфікаційної роботи на унікальність та виявлення академічного плагіату</i>	10.12.24- 13.12.24	
7.	<i>Підготовка ілюстративного матеріалу, отримання відгуку наукового керівника, зовнішньої рецензії, підготовка до захисту</i>	14.12.24-16.12.24	

Дата видачі завдання

«___» _____ 2024 р.

Керівник роботи _____
(підпис)

Семикіна М.В.
(прізвище та ініціали)

Завдання прийняте до виконання

«___» _____ 2024 р.

Здобувач _____
(підпис)

Максименко С.С.
(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Максименко С.С. «Поліпшення фінансового стану та інвестиційної привабливості підприємства в умовах ризиків і загроз» (на прикладі підприємства ТОВ «Олександрійський цукровий завод», смт Приютівка, Олександрійський р-н, Кіровоградська обл.): Кваліфікаційна робота за другим (магістерським) рівнем вищої освіти за ОПП «Економіка агробізнесу та агротрейдинг» зі спеціальності 051 «Економіка» / Центрально-український національний технічний університет. Кропивницький, 2024. 100 с.

У першому розділі кваліфікаційної роботи досліджено теоретичні основи оцінки фінансового стану та інвестиційної привабливості підприємства. Розкрито понятійний апарат, з'ясовано сутність фінансового стану та інвестиційної привабливості аграрного підприємства. Визначено фактори та умови, що впливають на фінансовий стан та формування інвестиційної привабливості аграрних підприємств. Проаналізовано сучасні методичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості підприємства в умовах ризиків і загроз.

У другому розділі проаналізовано фінансовий стан та інвестиційну привабливість аграрного підприємства на прикладі ТОВ «Олександрійський цукровий завод». Здійснено характеристику підприємства, напрямів його діяльності. Проаналізовано показники економічної діяльності, фінансовий стан і тенденції розвитку підприємства. Зроблено оцінку інвестиційної привабливості підприємства в умовах ризиків і загроз.

У третьому розділі визначено шляхи забезпечення інвестиційної привабливості підприємства. Обґрунтовано напрями вдосконалення механізму оцінки інвестиційної привабливості цукрового заводу в умовах війни. Розроблено основи стратегії поліпшення фінансового стану підприємства та його інвестиційної привабливості. Систематизовано пропозиції щодо покращення інвестиційної привабливості підприємства в умовах ризиків і загроз

Ключові слова: аграрне підприємство, аграрний бізнес, фінансовий стан, інвестиції, інвестиційна привабливість, методи оцінки, аналіз, ризики, загрози, війна, цукрова галузь, цукровий завод, механізм, стратегія.

ANNOTATION

Maksymenko S. «Improving the financial condition and investment attractiveness of an enterprise under conditions of risks and threats» (based on the case of LLC “Oleksandriia Sugar Plant,” Pryiutivka village, Oleksandriia district, Kirovohrad region): Qualification work for the second (master’s) level of higher education in the Educational and Professional Program “Economics of Agribusiness and Agro-Trading” in the specialty 051 “Economics” / Central Ukrainian National Technical University. Kropyvnytskyi, 2024. 100 pages.

The first chapter of the qualification paper examines the theoretical foundations of assessing the financial condition and investment attractiveness of an enterprise. The conceptual framework is clarified, and the essence of the financial condition and investment attractiveness of an agricultural enterprise is revealed. Factors and conditions influencing the financial condition and forming the investment attractiveness of agricultural enterprises are identified. Modern methodological approaches to assessing an enterprise’s investment attractiveness under risks and threats are analyzed.

The second chapter analyzes the financial condition and investment attractiveness of an agricultural enterprise using the example of LLC “Oleksandriia Sugar Plant.” The enterprise and its main activities are characterized. Indicators of economic activity, financial condition, and development trends of the enterprise are examined. The investment attractiveness of the enterprise under risks and threats is evaluated.

The third chapter identifies the ways to ensure the enterprise’s investment attractiveness. Directions for improving the mechanism for assessing the investment attractiveness of the sugar plant under wartime conditions are substantiated. The foundations of a strategy for improving the financial condition and investment attractiveness of the enterprise are developed. Proposals for enhancing the investment attractiveness of the enterprise under risks and threats are systematized.

Keywords: agricultural enterprise, agribusiness, financial condition, investments, investment attractiveness, assessment methods, analysis, risks, threats, war, sugar industry, sugar plant, mechanism, strategy.

ЗМІСТ

Перелік умовних позначень.....	6
ВСТУП.....	7
1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА..	11
1.1. Сутність фінансового стану та інвестиційної привабливості аграрного підприємства.....	11
1.2. Фактори, що впливають на фінансовий стан підприємства: внутрішні та зовнішні чинники, їхній вплив на аграрний бізнес.....	22
1.3. Методичні основи оцінки інвестиційної привабливості підприємства в умовах ризиків і загроз.....	29
2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА (на прикладі ТОВ «Олександрійський цукровий завод»)	41
2.1. Досліджуване підприємство: характеристика, напрями діяльності.....	41
2.2. Фінансовий стан підприємства: аналіз показників і тенденцій розвитку..	47
2.3. Оцінювання інвестиційної привабливості ТОВ «Олександрійський цукровий завод» в умовах ризиків і загроз.....	55
3. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ЦУКРОВОГО ЗАВОДУ В УМОВАХ РИЗИКІВ І ЗАГРОЗ.....	60
3.1. Напрями вдосконалення механізму оцінки інвестиційної привабливості цукрового заводу в умовах війни	60
3.2. Розробка засад стратегії поліпшення фінансового стану підприємства та його інвестиційної привабливості.....	73
3.3. Пропозиції щодо покращення інвестиційної привабливості підприємства в умовах ризиків і загроз.....	81
ВИСНОВКИ.....	91
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	94
ДОДАТКИ	100

Перелік умовних позначень:

ФСП – фінансовий стан підприємства;

ІПП – інвестиційна привабливість підприємства;

ОІП – оцінка інвестиційної привабливості.

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Постійна нестабільність економіки, зростання конкуренції, технологічні зміни, екологічні виклики та, зокрема, для України – вплив воєнних дій, створюють значні загрози та ризики для аграрних підприємств. Цукрова промисловість, як і багато інших галузей, особливо чутлива до будь-яких змін та викликів, як внутрішніх, так і зовнішніх.

Актуальність проблеми поліпшення фінансового стану та інвестиційної привабливості цукрових заводів посилюється в умовах воєнного стану, постійних коливань курсів валют, змін податкового законодавства в Україні, що створюють значні виклики для підприємств, особливо в галузях, залежних від природних ресурсів та світових цін, таких як цукрова промисловість. Зміна кліматичних умов впливає на врожайність цукрових буряків, що, в свою чергу, впливає на обсяги виробництва і прибутковість підприємств. Крім того, українські цукрозаводи стикаються з жорсткою конкуренцією з боку виробників з інших країн, які мають більш розвинену інфраструктуру, сучасне обладнання та підтримку держави. Застаріле обладнання та технології на багатьох українських цукрозаводах знижують ефективність виробництва та підвищують собівартість продукції. Для доступу на світові ринки українські цукрозаводи повинні відповідати міжнародним стандартам якості та безпеки продукції, що вимагає додаткових інвестицій, що стає проблемою в умовах війни. Низка цих чинників, викликів і загроз зумовлюють практичну потребу у проведенні наукових досліджень в цьому напрямі.

Вагомий внесок у наукове вивчення проблематики фінансового стану та інвестиційної привабливості підприємств належить і вітчизняним, і зарубіжним вченим. Теоретичне підґрунтя створено працями таких вчених, як І. Бланк, Г.Великоіваненко, І. Клименко, Ю. Кравченко, В. Ляшенко, Л. Михальська, Н.Овандер, І. Сидоров, О. Шерстюк, С. Юхимчук, Ченг Ф. Лі,

Джозеф І. Фіннерті, Ф. Фабоцці та ін. Прикладні питання зазначеної проблеми знайшли висвітлення у публікаціях С. Суверова, М. Крейніної, Т. Лепейко, В. Піддубного, В. Савчука, У. Шарпа та інших науковців.

Виходячи з аналізу сучасної наукової думки, очевидно, що для забезпечення сталого розвитку цукрової галузі необхідно за результатами глибокого фінансово-економічного аналізу здійснювати науковий пошук нових рішень, розробляти гнучкі стратегії. Йдеться саме про стратегії, які дозволять підприємствам агробізнесу адаптуватися до мінливих умов ринку, нових викликів, складнощій в умовах воєнного стану.

Отже, успішно розв'язувати фінансово-економічні та інвестиційні проблеми неможливо без проведення наукових досліджень, присвячених оцінці фінансового стану та інвестиційної привабливості аграрних підприємств. Актуальність зазначеної проблеми зумовила вибір теми кваліфікаційної роботи, її мету і завдання дослідження.

Мета кваліфікаційної роботи – полягає у проведенні комплексної оцінки фінансового стану та інвестиційної привабливості ТОВ «Олександрійський цукрозавод» на основі виявлення основних фінансових ризиків та обмежень, зумовлених як внутрішніми, так і зовнішніми факторами, та розробки комплексу заходів, спрямованих на підвищення фінансової стійкості підприємства та зростання його інвестиційної привабливості в умовах викликів та загроз.

Для досягнення мети сформовано завдання:

- з'ясувати трактування і сутність фінансового стану та інвестиційної привабливості аграрного підприємства;
- ідентифікувати ключові фактори, що впливають на фінансовий стан та інвестиційну привабливість аграрних підприємств в Україні;
- систематизувати сучасні методичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості підприємства в умовах ризиків і загроз;
- здійснити аналіз фінансової звітності ТОВ «Олександрійський цукрозавод» за останні 3 роки для оцінки динаміки основних фінансових

показників (ліквідність, платоспроможність, рентабельність) та виявлення тенденцій фінансово-економічного розвитку аграрного підприємства;

- провести оцінку інвестиційної привабливості цукрового заводу в умовах ризиків і загроз;
- обґрунтувати напрями вдосконалення механізму оцінки інвестиційної привабливості цукрового заводу в умовах війни;
- розробити засади стратегії поліпшення фінансового стану підприємства та його інвестиційної привабливості;
- сформулювати рекомендації щодо покращення інвестиційної привабливості досліджуваного підприємства в умовах ризиків і загроз.

Об'єктом дослідження є процес формування сукупності заходів, спрямованих на підвищення фінансової стійкості та інвестиційної привабливості ТОВ «Олександрійський цукрозавод» в умовах викликів та загроз для розвитку цукрової галузі.

Предмет дослідження охоплює комплекс теоретичної, методичної та практичної інформації стосовно фінансового стану підприємств та формування їх інвестиційної привабливості у сфері аграрного бізнесу.

Окремим результатам дослідження притаманні елементи наукової новизни, зокрема:

Удосконалено:

- Концептуальну модель оцінки інвестиційних ризиків для аграрних підприємств в умовах воєнного стану;
- методичний підхід до розробки засад стратегії поліпшення фінансового стану ТОВ «Олександрійський цукрозавод» та його інвестиційної привабливості під час війни і після завершення війни;

Набули подальшого розвитку:

- трактування механізму оцінки інвестиційної привабливості підприємства агробізнесу;
- напрями вдосконалення механізму оцінки інвестиційної привабливості цукрового заводу в умовах війни;

– рекомендації щодо покращення інвестиційної привабливості досліджуваного підприємства в умовах ризиків і загроз.

Методи дослідження. В процесі виконання кваліфікаційної роботи застосовано сукупність наукових методів: теоретичних узагальнень, класифікацій, групування показників, фінансово-економічного аналізу, оцінки інвестиційної привабливості, системного підходу, табличного та графічного аналізу.

Інформаційне підґрунтя роботи – це опрацювання наукових публікацій зарубіжних і вітчизняних вчених з проблем економічної діяльності підприємств, фінансового аналізу, інвестування, економіки АПК. Під час дослідження автор керувався законодавством України, застосовува інтернет-ресурси, статут, матеріали звітності досліджуваного підприємства.

Практична значимість проведеного дослідження полягає передусім в тому, що висновки доведено до рівня прикладних рекомендацій щодо поліпшення оцінки фінансового стану та інвестиційної привабливості цукрового заводу, використання яких на практиці дозволить підприємству досягати більшої фінансової стійкості підприємства та алучати інвесторів.

Апробація результатів, отриманих в процесі написання кваліфікаційної роботи: основні положення виконаної кваліфікаційної роботи доповідалися 27 листопада 2024 року на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Проблеми і перспективи економічного розвитку в умовах модернізаційних процесів в Україні та світі», що проводилася в ЦНТУ (у м. Кропивницький), Тези доповіді опубліковано у збірнику матеріалів конференції під назвою «Фінансовий стан та інвестиційна привабливість аграрного підприємства в умовах ризиків та загроз».

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. За структурою кваліфікаційна робота містить: вступ, три розділи з підрозділами, висновки, список використаних джерел, додатки. Загальний обсяг роботи становить 100 сторінок, обсяг основного змісту роботи - 93 сторінки. Ілюстративний матеріал кваліфікаційної роботи включає 21 таблицю та 9 рисунків.

1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність фінансового стану та інвестиційної привабливості аграрного підприємства

Огляд сучасної літератури [11;13;21], присвяченої аспектам економічної діяльності підприємств, акцентує увагу на важливості поняття «фінансовий стан підприємства» (ФСП). Більшість науковців трактують його як комплексне поняття, яке відображає загальну фінансову спроможність підприємства в певний момент часу. Іншими словами, «ФСП» – це як своєрідний «знімок», який показує, наскільки підприємство забезпечене фінансовими ресурсами, як ефективно їх використовує і наскільки стійким є його фінансове становище.

Справедливо підкреслити, що в процесі тривалого періоду наукових досліджень відбувалося формування наукових уявлень про ФСП. Стисло розкриємо, як відбувався розвиток наукових думок:

- ранні періоди (до початку XX століття): спочатку фінансовий аналіз аграрних підприємств був досить простим і зводився до спрощеної оцінки прибутковості та ліквідності;

- середина XX століття: з розвитком економічного аналізу, бухгалтерського обліку та фінансового аналізу з'явилися більш складні методи оцінки фінансового стану, такі, як аналіз фінансової звітності, розрахунок фінансових коефіцієнтів;

- кінець XX століття - початок XXI століття: з розвитком комп'ютерних технологій та нових фінансових інструментів з'явилися можливості для більш детального і комплексного аналізу фінансового стану підприємств. Почали широко застосовуватися методи статистичного аналізу, математичного моделювання та економетричні методи;

– сучасний період: сучасні дослідження фокусуються на таких аспектах: вплив зовнішніх факторів: кліматичні зміни, цінова волатильність, державна політика; управління ризиками: оцінка фінансових ризиків, розробка стратегій їх управління; стійкість бізнесу: оцінка здатності підприємства адаптуватися до змін та виживати в довгостроковій перспективі; соціально відповідальне інвестування: врахування екологічних та соціальних факторів при оцінці інвестиційної привабливості.

Нині аспекти фінансового стану слугують найважливішою інформацією, що характеризує діяльність підприємства. Фінансовий стан підприємства – це результат комплексної взаємодії всіх аспектів його діяльності. Він відображає здатність підприємства задовольняти свої фінансові зобов'язання, ефективно використовувати ресурси та забезпечувати стабільний розвиток. З іншого боку, фінансовий стан підприємства – це сукупність динамічних показників, який відображає фінансове здоров'я компанії на певний момент часу. Він залежить від багатьох факторів, включаючи ефективність виробництва, реалізації продукції та управління фінансами.

Незважаючи на важливість поняття "фінансовий стан", в економічній літературі існує різноманіття підходів до його визначення [6;12;14;22]. Це пов'язано з багатогранністю фінансової діяльності підприємств та різними методами її оцінки. В таблиці 1.1. зібрані погляди науковців щодо розуміння сутності фінансового стану, а також визначення, наведене у методиці інтегральної оцінки ІПП та організацій (табл. 1.1). Більшість дослідників сходяться на думці, що фінансовий стан характеризується такими основними елементами: ліквідність як здатність швидко перетворити активи на гроші.; платоспроможність як здатність своєчасно погашати борги; рентабельність – ефективність використання ресурсів; фінансова стійкість – здатність протистояти негативним впливам. Ключові характеристики ФСП стають, у першу чергу, об'єктом уваги для тлумачення цього поняття.

Таблиця 1.1.

Погляди науковців щодо розуміння сутності ФСП

Автор	Зміст категорії
1. Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій	Фінансовий стан підприємства – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємств, визначається сукупністю виробничогосподарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів.
2. М.Д. Білик	Фінансовий стан підприємства – це реальна (фіксована на момент часу) і потенційна фінансова спроможність підприємства забезпечити певний рівень фінансування поточної діяльності, саморозвитку та погашення зобов'язань перед підприємствами й державою. Кількісно він вимірюється системою показників, на підставі яких здійснюється його оцінка.
3. І.О. Бланк	Фінансовий стан підприємства – це рівень збалансованості окремих структурних елементів активів та капіталу підприємства, а також рівень ефективності їх використання.
4. М.Ф. Коробов	Фінансовий стан підприємства – це складна, інтегрована за багатьма показниками характеристика якості його діяльності.
5. О.В. Крухмальов	Фінансовий стан підприємства – це комплексне поняття, що відображає якісну сторону його виробничої та фінансової діяльності та є результатом реалізації усіх елементів зовнішніх і внутрішніх фінансових відносин підприємства.
6. О.В. Павловська, Т.О. Фролова	Фінансовий стан підприємства – це співвідношення структур його активів і пасивів, тобто засобів підприємства та їхніх джерел.
7. А.М. Поддєрьогін	Фінансовий стан підприємства – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничогосподарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів.
8. І.Ф. Прокопенко	Фінансовий стан підприємства – це економічна категорія, що відображає стан капіталу у процесі його кругообігу і здатність суб'єкта господарювання до розширення своєї діяльності.
9. Г.В. Савицька	Фінансовий стан підприємства – це економічна категорія, яка відображає стан капіталу в процесі його кругообігу та спроможність суб'єкта до саморозвитку на фіксований момент часу.
10. Ю.С. Цал-Цалко	Фінансовий стан підприємства – це комплексне поняття, що характеризується забезпеченістю фінансовими ресурсами, необхідними для нормальної виробничої діяльності комерційних та інших суб'єктів господарювання, доцільністю й ефективністю їх розміщення і використання, фінансовими відносинами з іншими суб'єктами господарювання, платоспроможністю та фінансовою стійкістю.

Отже, визначення ФСП є досить різноманітними, що пояснюємо, по-перше, комплексністю цього поняття, адже фінансовий стан охоплює широкий спектр аспектів діяльності підприємства, від виробничих до фінансових; по-друге, динамізмом об'єкта дослідження, оскільки фінансовий стан постійно

змінюється під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів; по-третє, особливостями кожного конкретного підприємства, що впливають по-різному на фінансовий стан.

Поняття «ФСП» є одним з фундаментальних в економіці підприємства, у фінансовому менеджменті. Воно відображає загальну фінансову ситуацію підприємства, його здатність задовольняти свої зобов'язання, ефективність використання ресурсів та потенціал для подальшого розвитку.

Теоретичний аналіз засвідчив, що основні підходи науковців у трактуванні терміну «ФСП» зводяться до наступного:

а) фінансовий стан може визначатися як результат діяльності, оскільки відображає результати виробничої, комерційної та фінансово-господарської діяльності підприємства;

б) фінансовий стан слугує характеристикою забезпеченості ресурсами, оскільки може визначатися наявністю, розміщенням та ефективністю використання фінансових ресурсів;

в) фінансовий стан виступає показником платоспроможності та ліквідності, оскільки відображає здатність підприємства своєчасно погашати свої зобов'язання;

г) фінансовий стан є показником фінансової стійкості, тобто характеризує здатність підприємства протистояти негативним впливам зовнішнього середовища.

Сучасні тенденції у дослідженні фінансового стану аграрних підприємств [20;26;36] є переважно такими:

- відбувається інтеграція фінансового аналізу з іншими дисциплінами: екологією, соціологією, менеджментом;
- має місце використання нових технологій: машинне навчання, штучний інтелект для прогнозування фінансових показників;
- спостерігаємо фокус на довгостроковій перспективі: оцінка стійкості бізнесу, врахування нефінансових факторів;

- перспективною вважається індивідуалізація підходів, тобто розробка моделей, які враховують специфіку різних конкретних сегментів аграрного ринку.

Вивчення фінансового стану підприємств в аграрному бізнесі відіграє надзвичайно важливу роль, оскільки дозволяє:

- оцінювати ефективність діяльності: аналіз фінансових показників дозволяє визначити, наскільки ефективно підприємство використовує свої ресурси, які напрямки діяльності є найбільш прибутковими, а які потребують покращення;

- приймати обґрунтовані управлінські рішення: завдяки аналізу фінансового стану можна приймати рішення щодо інвестицій, фінансування, дивідендів, оптимізації витрат тощо;

- ідентифікувати ризики: аналіз фінансової звітності дозволяє виявити потенційні проблеми та ризики, які можуть вплинути на діяльність підприємства;

- залучати інвестиції: інвестори при прийнятті рішення про інвестування в першу чергу звертають увагу на ФСП;

- оптимізувати податкову систему: аналіз фінансових показників дозволяє оптимізувати податкову систему підприємства та зменшити податкове навантаження.

- покращити конкурентоспроможність: завдяки аналізу фінансового стану можна виявити слабкі місця підприємства та розробити заходи для їх усунення, що дозволить підвищити конкурентоспроможність.

Основні напрямки вивчення фінансового стану аграрних підприємств охоплюють:

- аналіз ліквідності: оцінка здатності підприємства своєчасно погашати свої короткострокові зобов'язання;

- аналіз платоспроможності: оцінка здатності підприємства погашати всі свої борги в довгостроковій перспективі;

- аналіз фінансової стійкості: оцінка здатності підприємства протистояти негативним впливам зовнішнього середовища;
- аналіз рентабельності: оцінка ефективності використання активів підприємства та отримання прибутку;
- аналіз фінансової структури: оцінка співвідношення власного та залученого капіталу.

Специфіку вивчення фінансового стану аграрних підприємств пояснюємо необхідністю урахування особливих умов діяльності. Йдеться про:

- сезонність: аграрний бізнес характеризується сезонністю виробництва та реалізації продукції, що впливає на фінансові показники;
- вплив природних факторів: погодні умови, природні катаклізми можуть суттєво вплинути на фінансовий стан аграрного підприємства;
- цінову волатильність: ціни на сільськогосподарську продукцію можуть значно коливатися, що створює додаткові ризики для підприємств;
- потребу державної підтримки: державна політика в аграрному секторі може суттєво вплинути на фінансовий стан підприємств.

Таким чином, вивчення фінансового стану аграрних підприємств є необхідною умовою для ефективного управління, прийняття обґрунтованих рішень та забезпечення сталого розвитку аграрного бізнесу. Завдяки аналізу фінансової інформації можна виявити проблеми, оцінити перспективи розвитку та розробити стратегію подальшого розвитку підприємства для досягнення поставлених цілей.

Зауважимо, що ФСП є об'єктом дослідження декількох наук - економіки підприємства, фінансового менеджменту, бухгалтерського обліку та економічного аналізу. Для його оцінки використовуються різноманітні фінансові показники та методи аналізу, такі як:

- абсолютні показники: величина активів, пасивів, власного капіталу.
- відносні показники: ліквідність, обіговість, рентабельність.
- фінансовий аналіз: горизонтальний, вертикальний, трендовий.

Важливість вивчення ФСП для аграрного бізнесу пояснюємо тим, що це дозволяє зробити:

- прийняття управлінських рішень: аналіз фінансового стану дозволяє керівництву підприємства приймати обґрунтовані рішення щодо інвестицій, фінансування, дивідендів тощо;
- оцінку інвестиційної привабливості: інвестори оцінюють ФСП перед прийняттям рішення про інвестування;
- оцінку ефективності діяльності: фінансовий аналіз дозволяє оцінити ефективність роботи підприємства та виявити резерви для підвищення його прибутковості.

ФСП і ІПП тісно взаємопов'язані. ФСП є визначальним фактором для залучення інвестицій. ІПП забезпечує підприємству доступ до додаткових ресурсів, необхідних для модернізації виробництва, підвищення конкурентоспроможності та вирішення соціальних проблем.

Стійкий фінансовий стан є передумовою для залучення інвестицій, а інвестиції, в свою чергу, сприяють зміцненню фінансового стану. Завдяки інвестиціям підприємство може модернізувати виробництво, розширювати асортимент продукції, підвищувати свою конкурентоспроможність і, як наслідок, збільшувати прибуток. Підприємству треба досягати стійкого фінансового стану, оскільки він є основою ІПП, свідчить про здатність підприємства генерувати прибуток і повертати інвестиції. Залучення інвестицій дозволяє підприємству не лише забезпечити своє стабільне функціонування, а й сприяє структурній перебудові виробництва, підвищенню якості продукції, вирішенню соціальних проблем та довгостроковому розвитку [3].

Особливе місце серед категорій і понять, що стосуються фінансового стану підприємства є *інвестиційна привабливість*. Це сукупність умов та чинників, які визначають ступінь зацікавленості інвесторів у вкладенні коштів у підприємство.

ІПП, у першу чергу, характеризують такі умови та чинники:

- фінансовий стан: стабільність і рентабельність підприємства.
- перспективи розвитку: можливості зростання та розвитку галузі.
- ризики: політичні, економічні, технологічні та інші ризики.
- якість управління кадрами: кадровий менеджмент, корпоративна культура, наявність кваліфікованих кадрів, їх систематичне професійне навчання;
- інвестиційний клімат: законодавство, податкова система, доступність фінансування.

ІПП, як і ФСП, теж є об'єктом дослідження економіки підприємства, інвестиційного менеджменту та фінансів. Поняття «інвестиційна привабливість» трактується науковцями неоднозначно, оскільки кожен учасник інвестиційного процесу вносить у це поняття власний зміст.

З огляду змісту запропонованої нижче таблиці 1.2, суть ІПП продовжує бути предметом наукових дискусій. Різні дослідники пропонують власні визначення цього поняття, відбиваючи різноманітність факторів, які впливають на прийняття інвестиційних рішень. Тим не менш, існує консенсус щодо основних складових інвестиційної привабливості. Проте, незважаючи на різноманіття підходів, існують спільні риси у тлумаченні цього терміну, про що свідчить зміст таблиці 1.2.

Незважаючи на відсутність єдиного, загальноприйнятого визначення ІПП, більшість дослідників сходяться на думці, що це комплексне поняття, яке відображає сукупність факторів, які роблять підприємство або проект привабливими для інвесторів.

ІПП слугує інтегральним показником, який відображає сукупність факторів, що роблять підприємство або проект привабливими для інвестора. Вона дозволяє оцінити потенційний прибуток від інвестицій та рівень пов'язаних з ними ризиків. Інвестиції можуть бути представлені не тільки грошовими коштами, але й різними видами активів, включаючи інтелектуальну власність. Для підвищення ІПП необхідно здійснювати комплекс заходів, спрямованих на вплив як на зовнішні фактори (державна

політика, макроекономічна ситуація), так і на внутрішні (ефективність управління, фінансовий стан) [6].

Таблиця 1.2.

Наукові уявлення про сутність поняття ІПП

Автор	Зміст категорії
1. Л.М. Алексеєнко	Узагальнена характеристика переваг та недоліків окремих суб'єктів інвестування з погляду конкретного інвестора згідно зі сформованими ним критеріями
2. О.А. Верзаков	Оціночна характеристика стану підприємства, що задовольняє вимоги інвестора та переконує його в доцільності вкладання коштів в цей об'єкт.
3. А.Б. Гончаров	Сукупність політичних, правових, економічних і соціальних умов, що забезпечують та сприяють інвестиційній діяльності вітчизняних і зарубіжних інвесторів.
4. С.О. Гуткевич	Інтегральна сукупність критеріїв дійсності умов та факторів, які забезпечують зацікавленість інвесторів у вкладанні капіталу.
5. Т.І. Костюк	Інвестиційна привабливість – це складне економічне поняття, яке має системний характер, що виявляється в комплексі правил та умов вкладання інвестиційних ресурсів у той чи інший об'єкт у визначений час.
6. Г.П. Лайко	Під інвестиційною привабливістю об'єктів господарювання слід розуміти сукупність виробничофінансових кількісних і якісних умов та критеріїв, які характеризують їхні потенційні можливості та економічні переваги порівняно з іншими об'єктами інвестування.
7. Н.П. Макарій	Справедлива кількісна та якісна характеристика зовнішнього та внутрішнього середовища об'єкта.
8. С.Ф. Покропивний	Інтегрована фінансово-економічна оцінка тієї чи іншої фірми як потенційного об'єкта інвестування.
9. Н.Ю. Трясціна	Комплекс показників діяльності підприємства, який визначає для інвестора галузь переважних значень інвестиційної поведінки.
10. В.Г. Федоренко	«Економічний паспорт» підприємства, який містить дані про нього та його діяльність.

Розвиваючи наукову думку, ІПП можна трактувати як динамічну характеристику підприємства, яка залежить від багатьох факторів, як внутрішніх, так і зовнішніх. Для успішного управління ІПП необхідно здійснювати комплекс заходів, спрямованих на оптимізацію фінансових показників, підвищення ефективності виробництва, поліпшення корпоративного управління та адаптацію до змін зовнішнього середовища [3].

Для оцінки «ІПП» використовуються різноманітні методи, зокрема такі:

- скорингові моделі: оцінка за допомогою балів за різними критеріями;
- дисконтування грошових потоків: розрахунок чистої приведенної вартості інвестиційного проекту;
- аналіз ризиків: ідентифікація та оцінка можливих ризиків.

Важливість досліджень ІПП для аграрного бізнесу бачимо в тому, що це сприятиме:

- залученню інвестицій: висока ІПП дозволяє залучати необхідні інвестиції для розвитку підприємства.
- зростанню вартості підприємства: інвестиції сприяють зростанню вартості підприємства.
- покращенню конкурентоспроможності: інвестиції дозволяють впроваджувати нові технології та підвищувати ефективність виробництва.

Зв'язок між ФСП та ІПП заслуговує на окрему увагу.

Передусім це логічний зв'язок, оскільки інвестори, перш ніж вкладати кошти, оцінюють фінансову стійкість, ефективність та перспективи розвитку підприємства. Розкриємо, як саме фінансовий стан впливає на інвестиційну привабливість через його показники:

- рентабельність: високий рівень прибутковості свідчить про ефективність діяльності підприємства та його здатність генерувати дохід. Це є одним з ключових критеріїв для інвесторів, оскільки вони прагнуть отримати прибуток від своїх вкладень.
- ліквідність: здатність підприємства швидко перетворити свої активи на грошові кошти є важливою для інвесторів, оскільки вона забезпечує можливість повернення інвестицій у разі необхідності.
- платоспроможність: здатність підприємства своєчасно погашати свої борги є гарантією збереження інвестованих коштів.

- фінансова стійкість: стабільний ФСП свідчить про його здатність протистояти негативним зовнішнім впливам, таким як економічні кризи, зміни ринкової кон'юнктури тощо.

- перспективи зростання: аналіз фінансових показників дозволяє оцінити потенціал зростання підприємства та його конкурентоспроможність на ринку.

Іншими словами, фінансовий стан є своєрідною "візитною картою" підприємства для інвесторів. Він демонструє, наскільки надійним і перспективним є цей бізнес. Цей зв'язок дійсно є настільки важливим, оскільки визначає

- залучення інвестицій: підприємства з хорошим фінансовим станом мають більше шансів залучити інвестиції, необхідні для розвитку та розширення своєї діяльності;

- зниження вартості залучення капіталу: компанії з високою інвестиційною привабливістю можуть отримати фінансування на більш вигідних умовах, оскільки інвестори готові запропонувати нижчу вартість капіталу;

- підвищення ринкової вартості: хороший фінансовий стан підвищує ринкову вартість підприємства і збільшує його привабливість для потенційних покупців;

- стійкість до криз: фінансово стійкі підприємства краще протистояти економічним кризам та іншим негативним факторам.

Отже, можна зробити висновок, що фінансовий стан і інвестиційна привабливість є тісно пов'язаними поняттями. Підприємства, які дбають про свій фінансовий стан, мають більше шансів на успіх в довгостроковій перспективі і досягнення цілі стати привабливими для інвесторів.

1.2. Фактори та умови формування фінансового стану та інвестиційної привабливості підприємств в агробізнесі

Фінансовий стан та інвестиційна привабливість аграрного підприємства – це складні поняття, які формуються під впливом багатьох взаємопов'язаних факторів. Розглянемо їх детальніше (рис.1.1 та 1.2.).

Рис.1.1. Фактори, що формують фінансовий стан аграрного підприємства

Фактори, що впливають на фінансовий стан аграрного підприємства, взаємодіють між собою, створюючи складну систему. Позитивні та негативні впливи цих факторів можуть суттєво змінюватися в умовах нестабільності, тому їх комплексне дослідження є необхідним для ефективного управління підприємством.

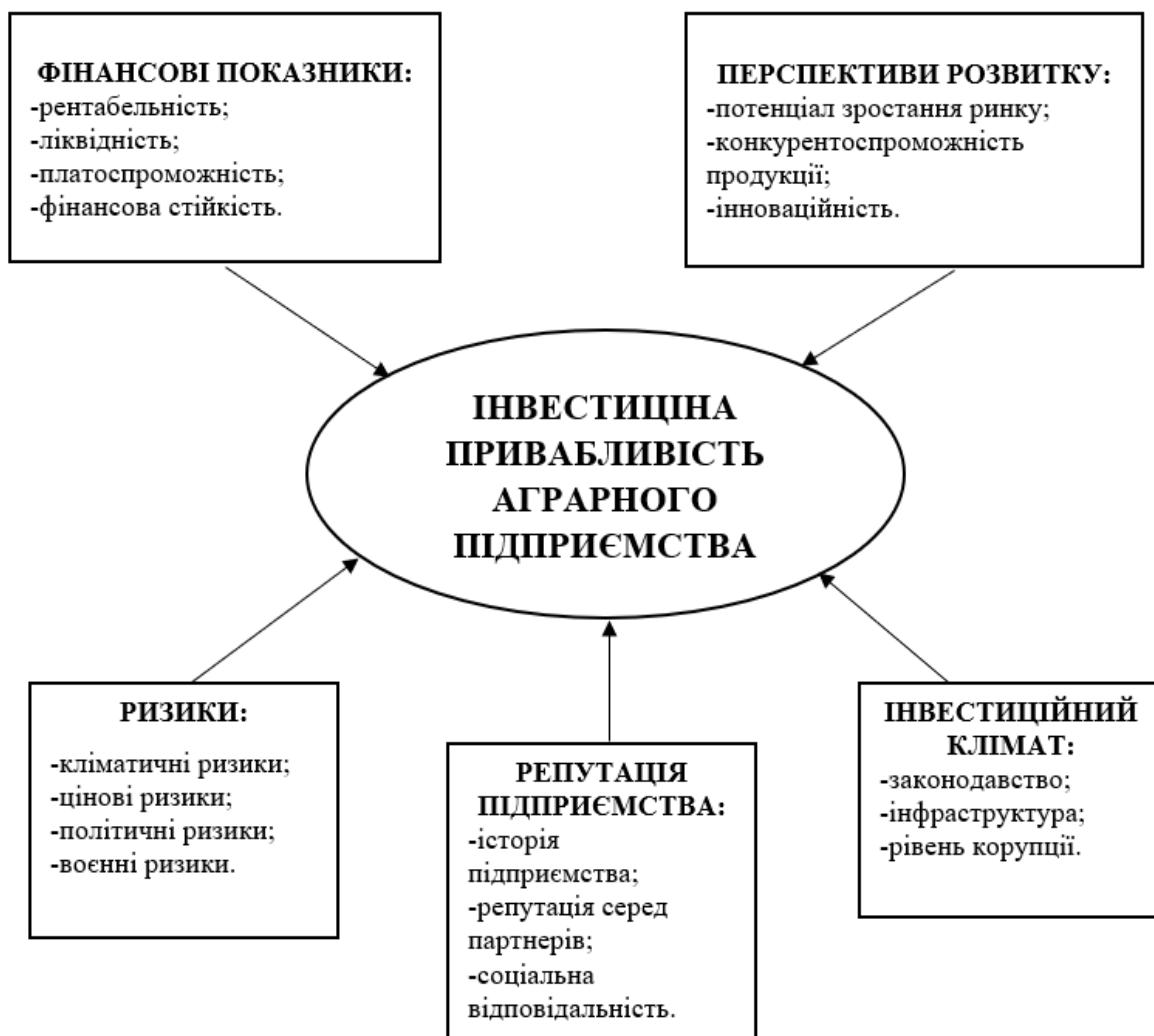

Рис.1.2. Фактори, що формують інвестиційний клімат в агросекторі та інвестиційну привабливість цукрового заводу

Фінансовий стан аграрного підприємства формується під впливом багатьох взаємопов'язаних факторів, які можуть як сприяти його розвитку, так і гальмувати його. У динамічному бізнес-середовищі розуміння цих взаємозв'язків є ключовим для прийняття ефективних управлінських рішень.

З'ясуємо, як фінансовий стан впливає на ІПП:

- висока рентабельність підприємства приваблює інвесторів, оскільки обіцяє високий дохід на інвестиції.
- хороша ліквідність знижує ризики втрати інвестицій, оскільки підприємство може швидко перетворити свої активи на гроші.

- стабільна фінансова стійкість свідчить про здатність підприємства протистояти негативним зовнішнім впливам.

Між тим, ІПП залежить не тільки від фінансового стану. Важливу роль відіграє низка умов – якість менеджменту, репутація підприємства, перспективи розвитку галузі та ін., зокрема мирні чи воєнні умови розвитку бізнесу.

Інвестиційна привабливість аграрного підприємства значною мірою залежить від того, на якій стадії свого життєвого циклу воно перебуває. Теоретично, життєвий цикл підприємства поділяють на шість послідовних етапів: зародження, зростання, зрілість та старіння.

На початкових стадіях (зародження та зростання) підприємство характеризується високим потенціалом зростання, що робить його надзвичайно привабливим для інвесторів. В цей період характерні значні інвестиції в розвиток виробництва, розширення асортименту продукції, залучення нових технологій.

З переходом до стадії зрілості ІПП підприємства, як правило, знижується, оскільки темпи зростання сповільнюються. Однак, за умови своєчасного проведення модернізації та диверсифікації діяльності, підприємство може зберегти свою привабливість для інвесторів.

На стадії старіння підприємство вичерпує свої ресурси та можливості, що призводить до зниження його конкурентоспроможності і, як наслідок, втрати інвестиційної привабливості. Для відновлення позитивних тенденцій необхідна кардинальна реструктуризація або навіть ліквідація підприємства.

Ретельний аналіз наукових джерел дозволив нам виявити та структурувати комплекс факторів, які визначають фінансову стійкість та ІПП (подано в таблиці 1.3).

Отже, ФСП і його здатність приваблювати інвесторів залежать як від множини чинників зовнішнього і внутрішнього середовища: до внутрішніх відносимо управління, фінанси, виробництво, персонал, до зовнішніх

факторів - макроекономіку, стан розвитку галузі, політику, військові дії тощо.

Таблиця 1.3.

Ключові фактори, що впливають на фінансову стабільність та ППП

Категорія факторів	Фактори	Пояснення
Внутрішні фактори	Ефективність управління	Якість менеджменту, здатність керівництва і персоналу адаптуватися до змін
	Структура капіталу	Співвідношення власного та заемного капіталу
	Фінансова дисципліна	Своєчасність платежів, ефективність використання коштів
	Виробничий потенціал	Сучасність обладнання, технологічні процеси
	Асортимент продукції	Конкурентоспроможність продукції, диверсифікація ризиків
	Маркетинг	Ефективність маркетингових заходів
	Персонал	Кваліфікація, мотивація працівників
Зовнішні фактори	Макроекономічна ситуація	Стан економіки країни, інфляція, валютний курс
	Галузеві особливості	Конкуренція на ринку, циклічність галузі
	Політична стабільність	Зміни в законодавстві, політичні ризики
	Соціальні фактори	Демографічні зміни, рівень життя населення
Фінансові показники	Прибутковість	Рентабельність активів, власного капіталу, продажів
	Ліквідність	Здатність погашати короткострокові зобов'язання
	Платоспроможність	Здатність погашати всі свої борги
	Фінансова стійкість	Здатність протистояти негативним впливам

Ключовими фінансовими показниками є прибутковість, ліквідність, платоспроможність та фінансова стійкість. Прокоментуємо дані таблиці додатково:

- внутрішні фактори відображають внутрішню силу підприємства, його ефективність і здатність до розвитку;
- зовнішні фактори діють поза межами підприємства, можуть впливати як позитивно, так і негативно на його діяльність;
- фінансові показники дають кількісну оцінку фінансового стану підприємства.

У динамічному бізнес-середовищі для забезпечення стійкого фінансового зростання та залучення інвестицій підприємство повинно не лише постійно вдосконалювати свої внутрішні процеси, а й оперативно адаптуватися до змін зовнішнього середовища, демонструючи при цьому високий рівень фінансової прозорості.

Війна в Україні мала значний і різнобічний вплив на ФСП та інвестиційну привабливість українських аграрних підприємств. Цей вплив був як прямим (наприклад, через руйнування інфраструктури), так і опосередкованим (через зміну ринкових умов, зростання цін на ресурси тощо).

Основні негативні наслідки війни для підприємств аграрного бізнесу:

- зниження виробництва: окупація частини територій, руйнування сільськогосподарської техніки, логістичні проблеми призвели до значного скорочення виробництва сільськогосподарської продукції;
- зростання витрат: підвищення цін на паливо, добрива, запчастини, логістичні послуги суттєво збільшили витрати виробництва;
- проблеми з експортом: логістичні перешкоди, руйнування портів, зміна торгових маршрутів ускладнили експорт сільськогосподарської продукції;
- зменшення інвестицій: інвестори стали обережніше ставитися до інвестицій в український аграрний сектор через високі ризики, пов'язані з війною;
- дефіцит оборотних коштів: багато підприємств зіткнулися з проблемами ліквідності через затримку платежів, зростання витрат та зменшення доходів;
- зниження рентабельності: внаслідок зростання витрат та зменшення доходів рентабельність аграрних підприємств суттєво знизилася;
- кадрові проблеми (нестача кваліфікованого персоналу по причині мобілізації, міграційного відтоку).

Відмітимо позитивні аспекти адаптації аграрного бізнесу до реалій війни.

Війна завдала значних збитків українському аграрному сектору, однак українське агровиробництво гнучко реагує на зміни, демонструючи високу адаптивність. Деякі підприємства змогли знайти нові ринки збуту, переорієнтувати виробництво на більш рентабельні культури, впровадити нові технології. Це дозволило забезпечити такі позитивні прояви адаптації країни, її аграрного бізнесу до реалій війни:

- зростання внутрішнього попиту: війна стимулювала розвиток внутрішнього ринку, що дозволило багатьом підприємствам збільшити продажі на внутрішньому ринку;
- посилення конкретної державної підтримки: держава надала ряд програм підтримки аграрного сектору, таких як компенсація відсотків за кредитами, пільгове кредитування, страхування;
- впровадження інновацій: багато підприємств почали активно впроваджувати нові технології, що дозволило підвищити ефективність виробництва та знизити витрати.

Війна суттєво знизила інвестиційну привабливість українського аграрного сектору України. Однак, є ряд факторів, які можуть сприяти залученню інвестицій:

- великий потенціал: Україна має значний аграрний потенціал, що робить її привабливою для інвесторів в довгостроковій перспективі.
- державна підтримка інвесторів: держава розробляє програми для залучення інвестицій в аграрний сектор.
- зростання світових цін на продовольство: це створює додаткові можливості для українських експортерів.

В умовах війни український аграрний сектор показав незламну стійкість перед обличчям викликів. Для відновлення і розвитку аграрного сектору необхідні такі заходи:

- надання державної підтримки: продовження програм підтримки аграрних підприємств, забезпечення доступу до фінансування, створення сприятливого інвестиційного клімату;
- розвиток інфраструктури: відновлення зруйнованої інфраструктури, розвиток логістичних систем;
- впровадження інновацій та створення умов для використання нових технологій в аграрному виробництві;
- залучення інвестицій (потрібна активна робота з інвесторами для залучення капіталу в аграрний сектор).

Варто підкреслити, що ІПП – це багатогранне поняття, яке охоплює як об'єктивні фактори (фінансові показники, конкурентоспроможність, ефективність використання ресурсів), так і суб'єктивні (репутація компанії, якість менеджменту). Це комплексна оцінка підприємства як потенційного об'єкта для інвестицій, яка враховує не тільки поточний стан, але й перспективи його розвитку. Хоча ІПП є предметом багатьох досліджень, це поняття все ще потребує подальшого уточнення та формалізації. Необхідно залучати методи ОП, які б дозволяли врахувати всю сукупність факторів, що впливають на цей показник. ІПП – це складний процес, який вимагає комплексного підходу.

Незважаючи на значну кількість досліджень в цій галузі, проблема залучення інвестицій залишається актуальною. Особливої уваги заслуговують розробка ефективних методів ОП, а також розробка інтегральних показників, які б дозволяли дати комплексну оцінку ІПП, розробляти пропозиції стосовно підвищення рейтинг його інвестиційної привабливості. Зауважимо, що рейтинг інвестиційної привабливості – це своєрідний "штамп якості" для бізнесу. Він впливає на репутацію підприємства, його привабливість для інвесторів та партнерів. Високий рейтинг відкриває двері до нових можливостей, таких як залучення фінансування, розширення ринків збуту та укладання вигідних контрактів.

1.3. Методичні основи оцінки інвестиційної привабливості підприємства в умовах ризиків і загроз

Правильна ОПП – це фундамент для успішного інвестування в розвиток аграрного підприємства. Від того, наскільки точно інвестор оцінить потенціал підприємства, залежить не тільки термін повернення інвестицій, але й рівень отриманого прибутку. Однак, зібрати повну та достовірну інформацію про підприємство буває складно через недоступність деяких даних або навмисне їх спотворення.

ОПП – це складний аналітичний процес, який вимагає глибокого розуміння бізнесу та застосування спеціальних методів. Інвестору доводиться працювати з великими обсягами інформації, частина якої може бути неточною або неповною. Тому, прийняття рішення про інвестування – це завжди певна міра ризику. Для об'єктивної оцінки ІПП необхідно провести комплексне дослідження підприємства, яке включає аналіз фінансової звітності, ринку, конкуренції, а також оцінку якісних характеристик, таких як репутація компанії, команда менеджменту тощо. Однак, навіть при використанні сучасних методів аналізу, існує ризик отримання неточної інформації.

Поряд з цим, однією з проблем є асиметрія інформації, з якою стикаються інвестори при ОПП. Підприємства часто мають більш повну інформацію про свій бізнес, ніж інвестори, що створює нерівні умови для прийняття інвестиційних рішень. Тому інвесторам доводиться використовувати різноманітні методи для перевірки достовірності інформації.

Враховуючи зазначене, вимоги до методики ОПП є такими: вона має враховувати набір значущих для інвестора факторів внутрішнього та зовнішнього оточення підприємства; має відображати передбачувану дохідність від коштів, що інвестуються; має відповідати оцінці потенційного капіталу інвестора.

ОП аграрного підприємства в умовах війни є складним і багатограним процесом. Для прийняття обґрунтованих інвестиційних рішень необхідно враховувати широкий спектр факторів та використовувати різноманітні методи оцінки. Інвестори повинні бути готові до високого рівня невизначеності та готові до довгострокових інвестицій.

Українські аграрні підприємства, зокрема цукрозаводи, нині працюють в умовах війни, існування численних ризиків та загроз, які негативно впливають на фінансовий стан підприємств та загрожують зниженням їх інвестиційної привабливості.

Розглянемо детальніше природу ризиків, наслідки їхнього впливу, можливості зменшення чи уникнення втрат. Розуміння ризиків і пошук можливостей їх уникати або зменшувати негативний вплив дозволяє певною мірою стабілізувати фінансовий стан цукрового заводу, що принципово змінює і можливу привабливість підприємства для інвесторів. В сучасній літературі з ризик-менеджменту [10; 27] ризики трактують по-різному, переважно як небезпеку, як загрозу, подію, настання якої супроводжується різноманітними небезпечними впливами та втратами ресурсів – людських, матеріальних, екологічних, фінансових тощо. На основі узагальнення літератури пропонуємо систематизацію ризиків і загроз у таблиці 1.4.

Запропоновану вище таблицю 1.4 можна розглядати в якості важливого інструменту для систематизації ризиків та загроз на шляху розвитку цукрового заводу в умовах війни.

У таблиці виокремлено конкретні категорії ризику, наслідки настання конкретної ризикової події, вплив на фінансовий стан, вплив на інвестиційну привабливість підприємства, можливі заходи щодо пом'якшення наслідків ризику. Практична цінність розробленої таблиці в тому, що вона детально розкриває потенційні проблеми та пропонує конкретні заходи щодо їх пом'якшення.

Таблиця 1.4.

Систематизація ризиків та загроз фінансовому стану та інвестиційній привабливості цукрового заводу в Україні

Категорія ризику	Наслідки ризикової події	Вплив на фінансовий стан підприємства	Вплив на інвестиційну привабливість підприємства	Заходи щодо пом'якшення ризику
Військові ризики	Пошкодження або знищення виробничих потужностей, логістичних шляхів, мінування земель	Зменшення виробничих потужностей, зростання витрат на відновлення, перебої у постачанні	Зниження вартості активів, збільшення термінів окупності інвестицій	Страховання, диверсифікація виробництва, резервні фонди
Політичні ризики	Зміна податкової політики, зміна митних тарифів, встановлення квот, зміна регуляторних норм	Зростання податкового навантаження, обмеження експорту/імпорту, нестабільність доходів	Збільшення невизначеності, зниження довіри інвесторів	Лобіювання інтересів галузі, моніторинг політичних рішень
Економічні ризики	Інфляція, девальвація валюти, зміна попиту на цукор, зростання цін на енергоносії	Зростання витрат виробництва, знецінення активів, зниження прибутковості	Збільшення ризику неплатоспроможності, зниження привабливості для інвесторів	Фінансова стабільність підприємства, хеджування валютних ризиків, диверсифікація ринків збуту
Екологічні ризики	Забруднення довкілля, зміна клімату, виснаження ґрунтів	Штрафи, обмеження виробництва, негативний імідж компанії	Збільшення витрат на екологічні заходи, зниження вартості активів	Впровадження екологічних технологій, моніторинг впливу на довкілля
Соціальні ризики	Дефіцит робочої сили, соціальні протести	Зростання витрат на оплату праці, перебої у виробництві	Зниження продуктивності праці, негативний імідж компанії	Підвищення заробітної плати, соціальні програми для працівників
Операційні ризики	Пожежі, аварії, кібератаки, перебої в енергопостачанні	Зменшення виробничих потужностей, втрата даних, фінансові втрати	Зниження довіри клієнтів, збільшення витрат на безпеку	Страховання, резервні копії даних, системи безпеки

Запропоновану таблицю можна розширити, зокрема, за рахунок технологічних, репутаційних, кадрових, соціальних та інших ризиків (у

третьому розділі роботи за підсумками аналізу буде запропоновано розширення та доповнення змісту таблиці в залежності від отриманих результатів). Логічно враховувати також специфічні ризики останніх років. До їх числа відносимо:

- ризики, пов'язані з COVID-19: обмеження міжнародної торгівлі, логістичні перебої, карантинні заходи;
- ризики, пов'язані з конкуренцією: збільшення пропозиції цукру на світовому ринку, поява нових конкурентів;
- ризики, пов'язані з технологічними змінами: неможливість адаптації до нових технологій, застарілість обладнання.
- додаткові ризики, пов'язані з широкомасштабною війною (наприклад, гострий дефіцит кваліфікованих кадрів з необхідними цифровими компетенціями та ін.).

Судячи з публікацій, присвячених аспектам ризик-менеджменту [20;26;36], перелік заходів щодо пом'якшення ризиків у сфері агробізнесу може бути досить різноманітним:

- страхування: страхування майна, відповідальності, перерви у виробництві;
- резервні фонди: формування фінансової подушки безпеки;
- диверсифікація напрямків діяльності, ринків збуту, вибору постачальників;
- партнерство: співпраця з іншими компаніями, державними органами для обміну досвідом та отримання підтримки;
- моніторинг ризиків: регулярний аналіз ризиків та розробка заходів щодо їх уникнення, зменшення, послаблення негативного впливу.

Систематизувавши різноманітні методи ОІП, можна виділити три основні групи (статистичний, експертний та рейтинговий підходи) та порівняти їх за допомогою схеми на рис. 1.3.

Підхід	Характеристика	Переваги	Недоліки
Статистичний підхід	ґрунтується на аналізі фактичних статистичних даних стосовно надходження інвестицій; передбачає, що високий рівень показників свідчить про високу інвестиційну привабливість	охоплює максимальну кількість економічних характеристик та показників; відсутність суб'єктивізму; базується на конкретних економічних показниках	метод носить формалізований характер; не ураховує галузеву специфіку
Експертний підхід	експерт з власних міркувань і власного досвіду обирає найбільш важливі показники, аналізує їх динаміку розвитку та формує висновки стосовно інвестиційного клімату	можливість адаптації показників і факторів для потреб конкретних інвесторів; поглиблений аналіз привабливості галузей; привабливий для іноземних інвесторів	суб'єктивність оцінки; залежність висновків від позицій експерта
Рейтинговий підхід	1) рейтингово-аналітичний метод полягає в аналізі аспектів розвитку, формуванні аналітичних показників, їх групуванні і формуванні інтегрально-го показника, за яким далі будеться рейтинг. 2) рейтинговий підхід на основі опитувань суб'єктів економічної діяльності або експертів з визначенням ступеню та напряму впливу факторів.	1) охоплює велику низку показників; точний; ураховує галузеві особливості; 2) різноманітність висновків; урахування різноманітних факторів	1) складний та громіздкий, 2) суб'єктивність оцінки; залежність висновків від позицій опитуваних

Рис. 1.3. Порівняльна схема методичних підходів до ОІП
Джерело: складено автором на основі [12]

Звертання до наукових джерел [12;33;34;36] засвідчує, що існує різноманіття методик ОІП. Незважаючи на це, більшість з них мають спільні недоліки. Вони часто базуються на застарілій інформації, не враховують якісних факторів і не завжди відповідають специфіці вітчизняної економіки. Крім того, багато методів є запозиченими і потребують адаптації до місцевих умов. Інвестори, у свою чергу, потребують інструментів, які дозволяють оцінити не лише минулі досягнення підприємства, але й його потенціал для майбутнього зростання. Існуючі методики часто не задовольняють ці вимоги, оскільки вони занадто орієнтовані на фінансові показники і не враховують

такі важливі фактори як ринкові тенденції, технологічні інновації та управлінський потенціал. Все це ускладнює отримання достовірної оцінки інвестиційної привабливості підприємства і обмежує можливості для прийняття правильних та обґрунтованих інвестиційних рішень.

Вирішення цієї проблеми в умовах ризиків і загроз загалом стає досить складним і багатограним процесом.

Узагальнення наукової думки [4; 9; 12] дозволяє стверджувати, що для прийняття обґрунтованих інвестиційних рішень доцільно використовувати *системний підхід*, який включає фінансовий аналіз, стратегічний аналіз та аналіз в контексті ризик-менеджменту. Отже, виокремлюємо такі пріоритетні складові системного підходу, важливі для ОІП підприємства:

1) Фінансовий аналіз:

- аналіз фінансової звітності: оцінка рентабельності, ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості підприємства на основі даних бухгалтерського обліку;
- розрахункові методи: розрахунок ключових фінансових коефіцієнтів, таких як коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт власного оборотного капіталу, рентабельність активів, рентабельність власного капіталу тощо;
- створення фінансових моделей: моделювання фінансових потоків підприємства для прогнозування його майбутнього фінансового стану.

2) Стратегічний аналіз:

- swot-аналіз: оцінка сильних і слабких сторін підприємства, можливостей і загроз зовнішнього середовища;
- аналіз конкурентного середовища: визначення конкурентних переваг і недоліків підприємства відносно конкурентів.
- аналіз стратегії розвитку: оцінка адекватності стратегії розвитку підприємства до умов ринку.

2) Ризик-менеджмент:

- ідентифікація ризиків: виявлення всіх можливих ризиків, які можуть вплинути на діяльність підприємства;
- оцінка ризиків: визначення ймовірності та потенційних наслідків кожного ризику;
- розробка заходів управління ризиками: створення планів дій для зменшення негативного впливу ризиків.

3) Нефінансовий аналіз:

- оцінка нематеріальних активів: аналіз інтелектуальної власності, бренду, репутації підприємства.
- соціально відповідальне інвестування: оцінка впливу діяльності підприємства на суспільство і довкілля.
- корпоративна культура: аналіз цінностей, принципів і норм поведінки в компанії.

4) Комплексний підхід:

- скорингові моделі: застосування спеціальних моделей для оцінки інвестиційної привабливості підприємства на основі комплексного аналізу різних факторів.
- експертні оцінки: залучення експертів для оцінки перспектив розвитку підприємства.

ОІП підприємства розуміємо як комплексний процес, що дозволяє визначити потенціал підприємства для залучення інвестицій та ефективність використання цих інвестицій.

В умовах сучасних ризиків і загроз, особливо в контексті глобальної економічної нестабільності та збройних конфліктів, цей процес набуває гострої актуальності. Водночас ОІП аграрного підприємства вимагає врахування не лише традиційних фінансових показників, але й цілого комплексу політичних, економічних та соціальних факторів, які постійно змінюються (таблиця 1.5).

Таблиця 1.5

Фактори впливу на ОІП аграрного підприємства в умовах війни

Фактори впливу	Сутність
Високий рівень невизначеності	Війна створює високий рівень невизначеності щодо майбутнього розвитку подій, що ускладнює прогнозування та оцінку ризиків.
Зміни в законодавстві	Постійні зміни в законодавстві, пов'язані з воєнним станом, можуть суттєво вплинути на діяльність підприємства.
Логістичні проблеми	Руйнування інфраструктури, обмеження пересування, мінна небезпека ускладнюють логістичні процеси.
Зміни в структурі попиту	Війна призводить до зміни споживчих переваг, що може вплинути на структуру попиту на сільськогосподарську продукцію.
Зміна цін на ресурси	Ціна енергоносіїв, добрив, засобів захисту рослин може суттєво коливатися.

Сучасні наукові підходи дозволяють більш точно оцінити потенціал підприємства і зменшити інвестиційні ризики. При цьому пріоритетними є такі інструменти оцінки:

- фінансова звітність: баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів.
- прогнозні фінансові моделі: бюджети, плани розвитку.
- системи управління ризиками: системи ідентифікації, оцінки і управління ризиками.
- програмне забезпечення для фінансового аналізу: спеціалізовані програми для проведення фінансового аналізу.

В умовах воєнних ризиків і загроз специфіку ОІП підприємств визначають:

- мінливість ситуацій: необхідність постійного моніторингу змін зовнішнього середовища і коригування оцінок;
- урахування фактору невизначеності: використання методів, які дозволяють оцінити рівень невизначеності і врахувати його в прийнятті рішень;

- фокус на стійкості: оцінка здатності підприємства адаптуватися до змін і протистояти негативним впливам;

- урахування нефінансових факторів: оцінка не тільки фінансових показників, але й таких факторів, як репутація, соціальна відповідальність, інноваційність.

Зосередимо окрему увагу на особливостях методів ОП аграрного підприємства в умовах воєнних ризиків та загроз.

Незважаючи на високий рівень ризику, ОП аграрного підприємства в умовах війни є необхідною для прийняття обґрунтованих інвестиційних рішень. Для цього можуть бути використані такі методи:

- сценарний аналіз: розробка декількох сценаріїв розвитку подій (оптимістичний, песимістичний, базовий) та оцінка впливу кожного сценарію на фінансові показники підприємства.

- аналіз чутливості: оцінка зміни фінансових показників при зміні значень ключових параметрів, таких як ціни на продукцію, витрати на виробництво, обсяги виробництва.

- моделювання ризиків: використання математичних моделей для оцінки ймовірності настання різних ризикових подій та їхніх наслідків.

- експертні оцінки: залучення експертів з аграрного сектору та економіки для оцінки перспектив розвитку підприємства.

Ключові фактори, що впливають на ІПП:

- географічне розташування: підприємства, розташовані в безпечних регіонах, мають більшу інвестиційну привабливість.

- спеціалізація: підприємства, що спеціалізуються на вирощуванні культур, які користуються стабільним попитом, є більш стійкими до ризиків.

- рівень технологічної оснащеності: сучасне обладнання та технології дозволяють підвищити ефективність виробництва та знизити витрати.

- кваліфікація персоналу: досвідчений персонал є важливим фактором успішного ведення бізнесу.

- наявність контрактів: довгострокові контракти з покупцями забезпечують стабільність доходів.

- державна підтримка: державні програми підтримки аграрного сектору можуть підвищити інвестиційну привабливість підприємств.

Проблема ефективних інвестицій тісно пов'язана з проблемою об'єктивної ОП. Для вирішення цієї проблеми необхідно провести глибокий аналіз як макроекономічних, так і мікроекономічних факторів.

Залучення інвестицій для розвитку аграрного підприємства в умовах війни стає надзвичайно складним завданням, оскільки зовнішні фактори (війна, економічна нестабільність, політичні ризики) створюють високий рівень невизначеності, не зразу стають зрозумілими наслідки їх впливу для підприємства.

Разом з тим, розуміння специфіки цього процесу дозволяє приймати більш обґрунтовані рішення щодо інвестування. Для цього пропонуємо авторське бачення концептуальної моделі оцінки інвестиційних ризиків для аграрних підприємств в умовах воєнного стану (таблиця 1.6).

Таблиця 1.6.

Концептуальна модель оцінки інвестиційних ризиків для аграрних підприємств в умовах воєнного стану

Етап оцінки	Ключові фактори	Специфіка в умовах війни	Коментарі
1. Моніторинг зовнішнього середовища	Політична стабільність, економічна ситуація, регуляторне середовище, кліматичні умови, ринки збуту	Посилення аналізу політичних ризиків, нестабільності валютних курсів, логістичних проблем, зміни в законодавстві.	Особливу увагу слід приділити оцінці впливу воєнних дій на логістичні ланцюжки, доступність ресурсів та ринки збуту.
2. Моніторинг внутрішнього середовища	Фінансовий стан, виробничі потужності, технологічний рівень, менеджмент, земельні ресурси	Оцінка збитків від військових дій, ліквідності, боргового навантаження, доступності оборотних коштів.	Необхідно враховувати можливі пошкодження інфраструктури, втрату обладнання та персоналу.
3. Оцінка ризиків	Політичні, економічні, виробничі, ринкові, фінансові, воєнні	Додавання військових ризиків (пошкодження майна, перебої в роботі), ризиків, пов'язаних з мінною загрозою, кібератаками.	Створення сценаріїв розвитку подій, оцінка ймовірності та наслідків різних ризиків.

4. Оцінка потенціалу	Рентабельність, потенціал зростання, конкурентні переваги	Оцінка можливості адаптації до нових умов, диверсифікації виробництва, пошуку нових ринків збуту.	Важливо враховувати потенціал розвитку нових видів діяльності, таких як виробництво органічної продукції або енергетика.
5. Оцінка фінансової стійкості	Ліквідність, платоспроможність, структура капіталу	Аналіз здатності підприємства витримувати фінансові потрясіння, забезпечувати своєчасні платежі.	Необхідно враховувати можливість отримання державної підтримки або міжнародної допомоги.
6. Оцінка соціальної відповідальності	Відносини з місцевою громадою, екологічна відповідальність	Оцінка впливу підприємства на навколишнє середовище, соціальну сферу, дотримання трудового законодавства.	Цей фактор стає все більш важливим для інвесторів, які прагнуть підтримувати сталий розвиток.

Виходячи з змісту концептуальної моделі (табл.1.6.), можна зробити висновок, що до питань ОІП аграрного підприємства в умовах війни слід підходити системно, враховуючи специфіку конкретного підприємства, комплекс впливових чинників, швидкоплинність ситуацій та динамізм оцінок, використовуючи сучасні фінансові інструменти та методи дослідження, залучаючи думку експертів з різних галузей знань.

З концептуальної моделі випливає такий висновок: формування ОІП аграрного підприємства, зокрема цукрового заводу, має ґрунтуватися на сукупності низки підходів:

- комплексний підхід (є необхідним врахування комплексу факторів, як внутрішніх, так і зовнішніх);
- індивідуальний підхід (кожне підприємство має свої особливості, тому оцінка повинна бути індивідуальною, спрямованою на конкретне підприємство);
- динамічний характер оцінки (змінюється ситуація, змінюється і оцінка, яка має відбуватись регулярно);
- використання сучасних інструментів (для оцінки можна використовувати наведені вище інструменти, а також фінансові моделі, системи аналізу даних, геоінформаційні системи);

- залучення експертів (для проведення комплексної оцінки бажано залучати фахівців з різних галузей – економіки, екології, агрономії, математичного моделювання, фінансів, безпеки).

Отже, ОПІ аграрного підприємства в умовах війни є складним, але необхідним процесом. Вона дозволяє приймати обґрунтовані рішення щодо інвестування, передбачувати ризики, зменшувати небезпеку можливих втрат, забезпечувати більш стабільний розвиток підприємства.

Для підвищення ІПП, менеджерам необхідно проводити детальний аналіз внутрішніх та зовнішніх факторів, постійно моніторити зміни в зовнішньому середовищі та внутрішніх процесах, запроваджувати проактивні заходи щодо управління ризиками та розробляти ефективні стратегії.

2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА (на прикладі ТОВ «ОЛЕКСАНДРІЙСЬКИЙ ЦУКРОЗАВОД»)

2.1. Досліджуване підприємства: характеристика, напрями діяльності

Прикладні аспекти фінансового стану та інвестиційної привабливості досліджуємо на прикладі аграрного підприємства. Це товариство з обмеженою відповідальністю «Олександрійський цукровий завод» (скорочена назва ТОВ «Олександрійський цукровий завод»), яке згідно затвердженого Статуту має приватну форму власності.

Основний вид економічної діяльності за КВЕД:

10.81 - виробництво цукру.

Інші види діяльності:

- виробництво машин і устаткування для сільського та лісового господарства;
- виробництво олії та тваринних жирів;
- оптова торгівля зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами для тварин;
- оптова торгівля цукром, шоколадом і кондитерськими виробами тощо.

Аналізоване підприємство здійснює свою діяльність за наступною адресою: 28020, Україна, Олександрійський р-н, Кіровоградська обл., селище міського типу Приютівка, вулиця Центральна, будинок 15.

Код ЄДРПОУ: 00372109

Кількість працівників: 436 осіб.

Статутний капітал: 10 868 323 ₴

Засновниками ТОВ «Олександрійський цукровий завод» є: - ТОВ «УкрАгроКом» з 99% часткою власності.

- Фізичні особи з 1% часткою власності.

Місія ТОВ «Олександрійський цукровий завод» - забезпечення населення України продуктами харчування високої якості та за оптимальними цінами. Забезпечити високу якість виробленої продукції підприємство має можливість за рахунок використання сучасних високоефективних технологій та етичного ведення бізнесу.

Найзагальнішими маркетинговими цілями підприємства є:

- по-перше, збільшення частки цукрового ринку;
- по-друге, максимізація прибутку, одержуваного від діяльності цукрового заводу.

Товариство є самостійним господарюючим суб'єктом. Господарська діяльність здійснюється на засадах господарського розрахунку і самофінансування. Підприємство самостійно здійснює вибір видів і напрямів своєї підприємницької діяльності, формує програми свого розвитку. Для цього заключаються договори з постачальниками та споживачами продукції. Для здійснення своєї підприємницької діяльності Товариство залучає і використовує різні види ресурсів, використання яких не обмежено чинним законодавством. Планування і прогнозування діяльності підприємство здійснює, виходячі з попиту на продукцію та наявних ресурсів.

ТОВ «Олександрійський цукровий завод» здійснює свою діяльність по реалізації товарів і наданню послуг на основі угод за самостійно встановленими цінами, а в окремих випадках, передбачених чинним законодавством, по централізовано встановлених цінах і розцінках.

Контракт з робітниками визначає умови праці робітників, оплату їх праці та запропоновані підприємством соціально- економічні гарантії. Мінімальна оплата праці визначається відповідно до встановленого державними органами мінімуму оплати праці.

Органами управління Товариством є Загальні збори Товариства і Виконавчий орган. Вищим органом є Загальні збори, в компетенцію яких входить порядок їх скликання та прийняття рішень. Виконавчим органом є

Директор. Компетенція Директора визначається чинним законодавством та Статутом. Директор здійснює контроль за фінансовою та господарською діяльністю Товариства, має право підпису всіх документів, які стосуються діяльності підприємства.

ТОВ «Олександрійський цукровий завод» входить у п'ятірку кращих заводів України і спеціалізується на випуску цукру-піску із цукрових буряків.

Завод не припиняв свої роботи з 1961 року, коли його було введено в експлуатацію з проектною потужністю переробки 2500 т буряків за добу. Протягом останніх років ведеться планомірна робота по модернізації основних виробничих ділянок цукрового заводу, відкриваючи можливості для істотного збільшення продуктивності цукрового виробництва і зниження його енергоємності.

Група компаній «УкрАгроКом» та «Гермес-Трейдінг» - потужне сільгосппідприємство, яке веде послідовну політику впровадження високих технологій у всіх сферах виробництва. Постійно збільшуючи площі посівів цукрового буряка, що обумовлено науково обґрунтованою сівозміною, паралельно нарощує потужності його переробки, які на сьогодні становлять 4 000 т сировини на добу.

У 2022 р. у господарствах компанії площа посівів цукрового буряка склала 6 002 га.

Досліджуване підприємство має свою сировинну базу, бо частка власного буряку від загальних обсягів переробки складає майже 80%. Це дозволяє підприємству суттєво знизити залежність від зовнішніх поставок буряку, оптимізувати терміни поставок, знизити собівартість виробленого цукру та гарантувати безперебійну роботу та максимально можливий вихід готової продукції високої якості.

Підприємство налагоджує співробітництво із сільгоспвиробниками Кіровоградщини, закупаючи в них сировину на взаємовигідних умовах.

Компанія зацікавлена у постійному нарощуванні об'ємів переробки буряків і виробництва цукру.

Цукровий завод розташований у вигідному географічному положенні: за 7 км від районного центру м. Олександрії і за 2 км від ст.Користівка Одеської залізниці. Приймання сировини і відвантаження готової продукції на заводі здійснюється авто- і залізничним транспортом. Цукор-пісок виробництва ТОВ «Олександрійський цукровий завод», який відповідає найвищим стандартам і розфасовується у поліетиленові мішки (50 кг).

Аналіз основних фінансово-економічних показників діяльності підприємства представлений в табл.2.1-2.3.

Таблиця 2.1.

Аналіз складу та структури необоротних активів ТОВ
«Олександрійський цукровий завод»

Показники	Розмір станом на 01.01.22р. (тис.грн.)	Структура, %	Розмір за станом на 01.01.23р. (тис.грн.)	Структура, %	Розмір за станом на 01.01.24р. (тис.грн.)	Структура, %
Необоротні активи, разом	352436	100,0	360249	100,0	381526	100,0
-нематеріальні активи	145	0,04	121	0,03	97	0,03
-незавершені капітальні інвестиції	19328	5,48	23201	6,44	27557	7,22
-основні засоби	228168	64,75	219091	60,82	248878	65,23
-інвестиційна нерухомість	634	0,18	634	0,18	910	0,24
-відстрочені податкові активи	12058	3,42	16278	4,52	7436	1,95
-інші необоротні активи	92103	26,13	100924	28,01	96648	25,33

Загальна сума необоротних активів за 2023 рік становить 381526 тис. грн. що на 21277 тис. грн. більше в порівнянні з сумою за 2022 рік і на 29090 тис. грн. більше в порівнянні з 2021 роком. Це зростання забезпечується в основному, за рахунок зростання вартості наявних незавершених капітальних

інвестицій, основних засобів та інших необоротних активів. Інші статті суттєво на зміну загальної вартості необоротних активів не вплинули. Питома вага основних засобів коливається з 64,75% у 2021 році до 65,23% - у 2023 році. Підприємство має «важку» структуру активів, що характерно для виробничих підприємств.

Таблиця 2.2.

Аналіз складу та структури оборотних активів ТОВ
«Олександрійський цукровий завод»

Показники	Розмір станом на 01.01.22р. (тис.грн.)	Структура, %	Розмір за станом на 01.01.23р. (тис.грн.)	Структура, %	Розмір за станом на 01.01.24р. (тис.грн.)	Структура, %
Оборотні активи, разом	255237	100,0	367358	100,0	351934	100,0
-запаси	109866	43,04	255296	69,5	220562	62,7
-дебіторська заборгованість	145338	56,94	89791	24,4	112128	31,9
-гроші та їх еквіваленти	33	0,02	22271	6,1	14857	4,2
-витрати майбутніх періодів	-	-	-	-	4387	1,2

Сума оборотних активів підприємства станом на 01.01.2024 року складає 351934 тис. грн. Це на 15424 тис. грн. менше, якщо порівнювати зі станом на 01.01.2023 року і на 96697 тис. грн. більше в порівнянні з станом на 01.01.2022 року. Аналіз структури оборотних активів свідчить про значне збільшення питомої ваги запасів із 43% у 2021 році до 69,5% у 2022 році та 62,7% у 2023 році. Бачимо коливання дебіторської заборгованості: її питома вага у складі оборотних активів складала 56,94 % у 2021 році, 24,4% -у 2022 році і 31,9% у 2023 році. Якщо зростання дебіторської заборгованості не супроводжується відповідним зростанням обсягів виробництва і реалізації продукції, то це – незативне явище з точки зору платоспроможності підприємства. Грошові кошти суттєво збільшилися, їх питома вага складала

0,02% -у 2021 році, 6,1% -у 2022 році і 4,2% -у 2023 році. Запаси вимагають жорсткого контролю і удосконалення їх нормування.

Таблиця 2.3.

Аналіз складу та структури джерел фінансування

ТОВ «Олександрійський цукровий завод»

Показники	Розмір станом на 01.01.22р. (тис.грн.)	Структура, %	Розмір станом на 01.01.23р. (тис.грн.)	Структура, %	Розмір станом на 01.01.24р. (тис.грн.)	Структура, %
Джерела фінансування, разом	607673	100,0	727607	100,0	733460	100,0
Власний капітал	519	0,1	(53841)	-7,4	(17877)	-2,4
Довгострокові зобов'язання і забезпечення	92541	15,2	166273	22,8	199578	27,2
Поточні зобов'язання і забезпечення:	514613	84,7	615175	84,6	551759	75,2
-короткострокові кредити банків	66412	10,9	-	-	-	-
-кредиторська заборгованість	102414	16,9	338782	46,6	344188	46,9
-поточні забезпечення	3673	0,6	4895	0,7	6335	0,9
-інші поточні зобов'язання	342114	56,3	271498	37,3	201236	27,4

Загальна сума джерел фінансування підприємства станом на 01.01.2024 року становить 733460 тис. грн. Це на 5853 тис. грн. більше в порівнянні зі станом на 01.01.2023 року та на 125787 тис. грн. більше в порівнянні з станом на 01.01.2022 року. Найбільшу питому вагу у структурі джерел фінансування підприємства протягом трьох аналізованих періодів мали поточні зобов'язання і забезпечення. Їх доля складає 84,7%- у 2021 році, 84,6% - у 2022 році і 75,2% - у 2023 році. В складі поточних зобов'язань у 2022 та 2023 роках найбільша питома вага припадає на кредиторську заборгованість підприємства. Залучення коштів для оборотного капіталу підприємства здійснювалося за допомогою короткострокового фінансування з можливістю пролонгації терміну погашення позикових коштів в майбутніх

періодах. Наслідком такої політики фінансування стали збитки, які підприємство отримало у 2021 та 2022 році. Але завдяки позикам та авансам від пов'язаних осіб, вже в 2023 році підприємство було прибутковим та мало покращило своє фінансове становище.

2.2. Фінансовий стан підприємства: аналіз показників і тенденцій розвитку

Пристаючи до аналізу, виходимо з того, що фінансовий стан підприємства – це сукупність певних показників, які відображають наявність, розміщення і використання ресурсів підприємства, реальні і потенційні фінансові можливості підприємства.

Метою аналізу та оцінювання фінансового стану підприємства є пошук резервів підвищення рентабельності виробництва та зміцнення комерційного розрахунку як основи стабільної роботи цукрового заводу, виконання ним зобов'язань перед бюджетом, банком і іншими фінансовими установами.

Для аналізу та визначення характеристики фінансового стану підприємства використаємо наступні групи фінансових показників:

- 1) показники ліквідності та платоспроможності;
- 2) показники оцінки фінансової стабільності;
- 3) показники ділової активності;
- 4) показники рентабельності.

Переходимо до *аналізу ліквідності балансу і платоспроможності досліджуваного підприємства.*

Процедура аналізу ліквідності балансу здійснюється за допомогою метода співставлення його активів, які були згруповані за ступенем їх ліквідності і розміщені у порядку зменшення їх ліквідності, із зобов'язаннями підприємства, що згруповані за строками їх погашення і розміщених в порядку зростання таких термінів. Залежно від ступеня ліквідності активи підприємства поділяються на такі групи:

- швидколіквідні активи (А1);
- середньоліквідні активи(А2);
- активи, що повільно реалізуються(А3);
- активи, що важко реалізуються(А4).

Пасиви балансу залежно від термінів погашення поділяються на наступні групи:

- найбільш термінові пасиви(П1);
- короткострокові пасиви(П2);
- пасиви довгострокові (П3);
- пасиви постійні (П4).

Розрахуємо за даними досліджуваного підприємства показники ліквідності балансу за допомогою таблиці 2.4.

Таблиця 2.4.

Аналіз ліквідності балансу ТОВ «Олександрійський цукровий завод»

(тис.грн.)

Актив				Пасив			
Стаття	2021р.	2022 р.	2023р.	Стаття	2021р.	2022р.	2023р.
А 1 – швидко ліквідні активи	33	22271	14857	П1 - найбільш термінові пасиви	78936	216186	257687
А2 – середньо ліквідні активи	226103	315011	304261	П2 – коротко строкові пасиви	435676	398989	294072
А3 - повільно реалізовані активи	29101	30076	32816	П3 - довгострокові пасиви	92541	166273	199578
А4 - важко реалізовані активи	352436	360249	381526	П4 - постійні (стійкі) пасиви,	520	(53841)	(17877)

По 2021 року:	По 2022 року:	По 2023 року:
$A1 < П1$	$A1 < П1$	$A1 < П1$
$A2 < П2$	$A2 < П2$	$A2 > П2$
$A3 < П3$	$A3 > П3$	$A3 > П3$
$A4 > П4$	$A4 > П4$	$A4 > П4$

З цих нерівностей наочно бачимо, що баланс 2021 – 2023 років не є абсолютно ліквідним. Але за рахунок позикових коштів підприємство покращило свою платоспроможність за допомогою середньоліквідних та активів, що повільно реалізуються.

Доповнимо розрахунки ліквідності за допомогою визначення фінансових коефіцієнтів (таблиця 2.5).

Таблиця 2.5.

Розрахунок коефіцієнтів ліквідності ТОВ

«Олександрійський цукровий завод»

№ п/п	Показники	Формула розрахунку	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Рекомен довані значення
1	Коефіцієнт загальної ліквідності	$\frac{A1 + A2 + A3}{П1 + П2}$	0,5	1,4	0,64	2,0-2,5
2	Проміжний (уточнений) коефіцієнт ліквідності	$\frac{A1 + A2}{П1 + П2}$	0,4	1,3	0,58	> 1
3	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\frac{A1}{П1 + П2}$	0,00006	0,09	0,03	0,25-0,35

Далі продовжуємо дослідження фінансово-економічних аспектів діяльності досліджуваного підприємства за допомогою діаграми на рисунку 2.1, яка дозволяє з'ясувати тенденції в динаміці коефіцієнтів ліквідності цукрового заводу.

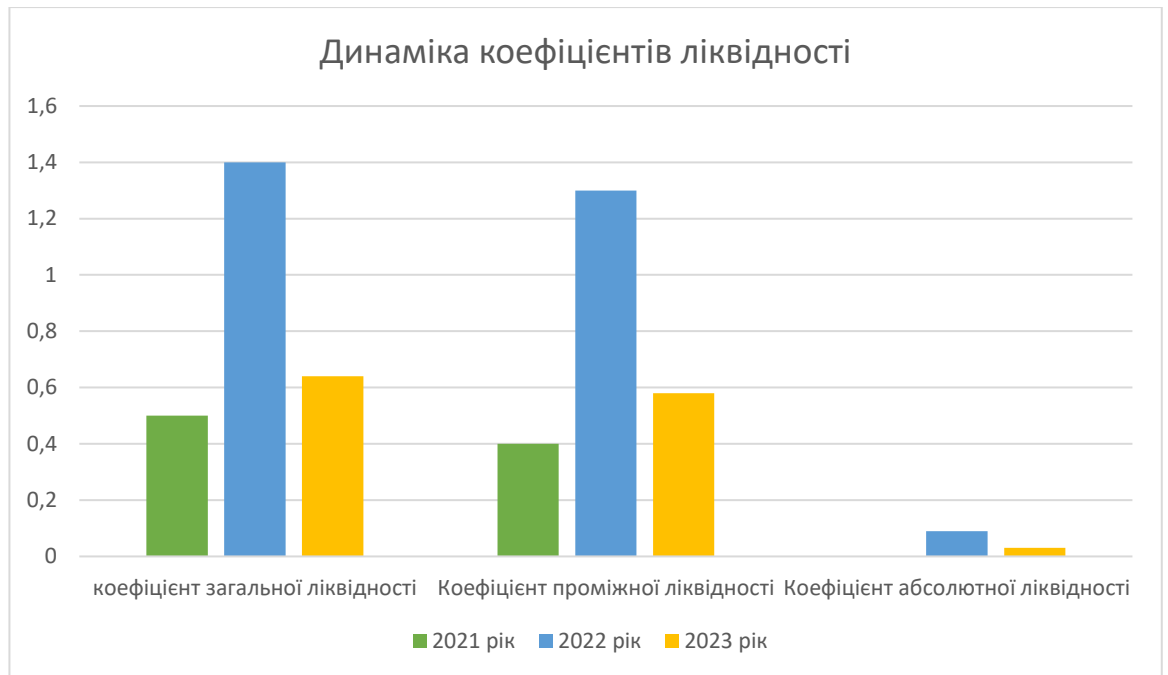

Рис. 2.1. Динаміка чинників ліквідності підприємства

Аналіз показників ліквідності (рис. 2.1) свідчить про поточну неплатоспроможність підприємства. Протягом трьох років жоден коефіцієнт ліквідності не відповідав рекомендованим значенням.

Вважаємо, що досліджуваному підприємству потрібно вжити термінових заходів щодо покращення платоспроможності та збільшення власних оборотних активів підприємства. Для цього доцільно розробити фінансову стратегію, націлену на поліпшення фінансового стану підприємства з урахуванням зовнішніх та внутрішніх факторів впливу та можливих ризиків.

Переходимо далі до питань вивчення *фінансової стабільності цукрового заводу*.

Аналіз фінансової стабільності проводять з використанням показників фінансової стійкості. При цьому *під фінансовою стійкістю* розуміємо здатність підприємства здійснювати і розвивати свою діяльність, зберігаючи задовільну структуру капіталу та динамічну фінансову рівновагу його активів і пасивів. Фінансова стійкість вважається найвищою, коли підприємство здатне розвиватися переважно за рахунок власних джерел фінансування.

За допомогою формування таблиці 2.6 проаналізуємо фінансову стійкість ТОВ «Олександрійський цукровий завод» з використанням коефіцієнтів.

Таблиця 2.6.

Аналіз фінансової стійкості ТОВ «Олександрійський цукровий завод»

№ п/п	Показники	Формула розрахунку	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Критичні значення
1	Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Валюта балансу}}$	0,0009	-0,07	-0,02	0,5
2	Коефіцієнт фінансової залежності	$\frac{\text{Валюта балансу}}{\text{Власний капітал}}$	1170,8	-13,5	-41,0	1
3	Коефіцієнт залучення зобов'язань	$\frac{\text{Зобов'язання}}{\text{Валюта балансу}}$	1	1,07	1,02	-
4	Коефіцієнт фінансового ризику	$\frac{\text{Зобов'язання}}{\text{Власний капітал}}$	1169,8	-14,5	-31,9	1
5	Коефіцієнт залучення довгострокових зобов'язань	$\frac{\text{Довгостр. зобов.}}{\text{Валюта балансу}}$	0,15	0,23	0,27	-

Здійснений у таблиці 2.6 аналіз коефіцієнтів фінансової стійкості довів, таке: за період 2021—2023 років відбувалося коливання коефіцієнтів фінансової незалежності, фінансової залежності та фінансового ризику. Це свідчить про нестійкий ФСП. Можемо зробити висновок, що підприємство не має власних ресурсів для розвитку і використовує запозичені ресурси. Разом з тим, зростання коефіцієнта залучення довгострокових зобов'язань свідчить про посилення залежності підприємства від зовнішніх інвесторів. Останнє є ознакою добре продуманої стратегії підприємства, спрямованої на виживання цукрового заводу в умовах викликів і загроз.

Далі зосередимо свою увагу на вивченні ділової активності підприємства.

Ділова активність визначає увесь спектр зусиль підприємства, що направлені на просування її на ринках продукції, праці і капіталу. Ділова активність свідчить про динамізм розвитку, досягнення поставлених завдань, ефективному використанні наявного потенціалу.

Кількісна оцінка і аналіз ділової активності здійснюється шляхом розрахунку показників ефективності використання ресурсів підприємства.

Розрахунок чинників ділової активності наведений у табл. 2.7.

Таблиця 2.7.

Аналіз ділової активності ТОВ «Олександрійський цукровий завод»

Показники	Формула розрахунку	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення (+;-)	
					2022/2021	2023/2022
Коефіцієнт обертання активів	$\frac{BP}{CBM}$	0,54	0,67	0,9	+0,13	+0,23
Коефіцієнт обертання дебіторської заборгованості	$\frac{BP}{CD3}$	2,48	3,83	4,27	+1,35	+0,44
Коефіцієнт обертання кредиторської заборгованості	$\frac{CRP}{CK3}$	2,97	2,02	1,69	-0,95	-0,33
Коефіцієнт обертання запасів	$\frac{CRP}{CB3}$	1,68	1,22	1,2	-0,46	-0,02
Період обертання ДЗ	днів	147	95	85	-52	-10
Період обертання КЗ	днів	122	180	216	+58	+36

Примітка до таблиці 2.7:

Умовні позначення у формулах розрахунку:

BP – виручка (доход) від реалізації продукції;

CBM -середньорічна вартість майна;

CD3 -середньорічна дебіторська заборгованість;

CRP – собівартість реалізованої продукції;

CK3 -середньорічна кредиторська заборгованість;

CB3 -середньорічна вартість запасів.

Аналіз ділової активності підприємства дозволяє зробити наступні висновки: зростання коефіцієнта оборотності активів з 0,54 у 2021 році до 0,9 у 2023 році свідчить про підвищення виробничо-технічного потенціалу підприємства і про підвищення ефективності використання підприємством всіх його активів. Порівняння коефіцієнтів оборотності дебіторської та кредиторської заборгованості показує, що підприємство обрало зважену політику щодо управління заборгованістю, приток грошових коштів від дебіторів є більш інтенсивним, ніж відток грошей до кредиторів. Період оборотності дебіторської заборгованості знизився зі 147 днів у 2021 році до 85 днів у 2023 році – це позитивно характеризує підприємство з точки зору терміну кредитування покупців продукції. Між тим, період оборотності кредиторської заборгованості збільшився зі 122 днів у 2021 році до 216 днів у 2023 році і визначає період погашення кредиту від постачальників підприємства. Динаміка коефіцієнту оборотності запасів дозволяє визначити, що відбулося поступове погіршення ефективності використання запасів. Якщо в 2021 році запаси перенесли свою вартість на готову продукцію 1,68 разів, то в 2023 році - 1,2 рази. Ці показники свідчать про задовільний рівень ділової активності підприємства.

Графічний аналіз на рисунку 2.2 доповнює надану характеристику зображенням динаміки коефіцієнтів ділової активності підприємства.

Вважаємо, що для подальшого поліпшення ділової активності підприємству потрібно аналізувати фактори, що на неї впливають:

- фактор попиту на продукцію галузі;
- ціновий фактор у співвідношенні з середньоринковими цінами на продукцію;
- виробничий фактор, що визначає організаційно-технічний рівень виробництва;
- фактори, що відображають податково-бюджетну, амортизаційну політику тощо.

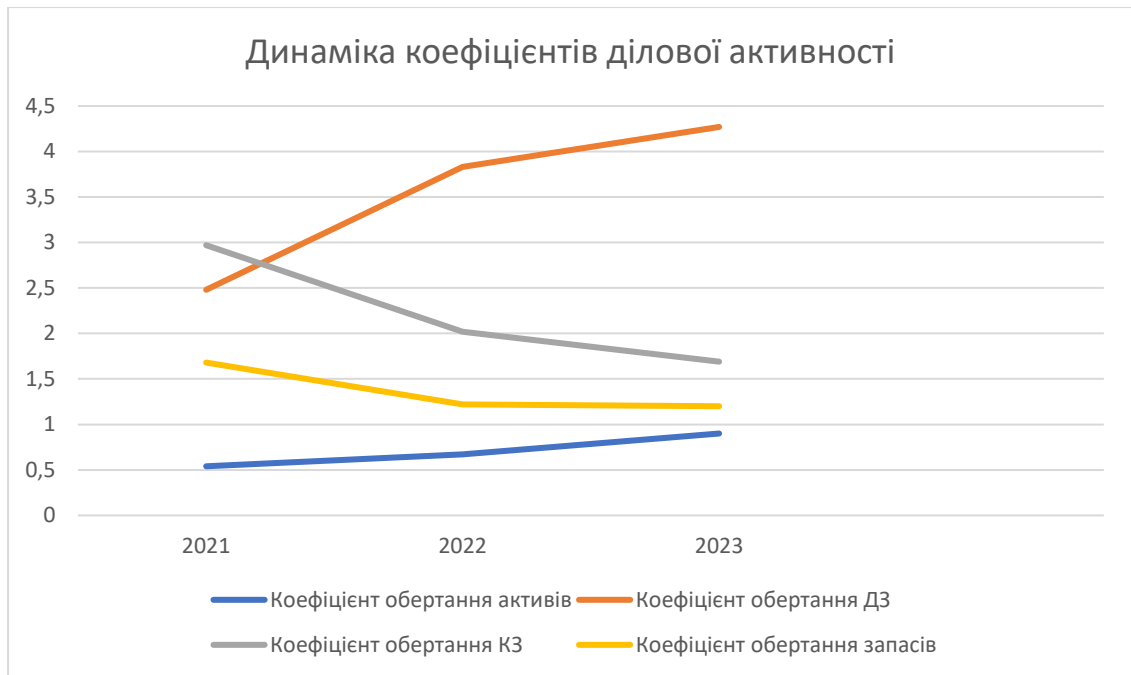

Рис. 2.2. Динаміка коефіцієнтів ділової активності підприємства

Переходимо до *аналізу рентабельності підприємства*. Такий аналіз дозволяє визначити ефективність вкладення коштів у підприємство та раціональність їхнього використання. Цей вид аналізу проводять шляхом розрахунку таких коефіцієнтів: коефіцієнта рентабельності активів, коефіцієнта рентабельності власного капіталу, коефіцієнта рентабельності діяльності та коефіцієнта рентабельності продукції (табл. 2.8).

Таблиця 2.8.

Аналіз рентабельності ТОВ «Олександрійський цукровий завод»

Показники	Формула розрахунку	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення (+;-)	
					2022/2021	2023/2022
Коефіцієнт рентабельності активів	$\frac{\text{ЧП}}{\text{ПА}}$	-0,12	-0,07	-0,02	+0,05	+0,05
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	$\frac{\text{ЧП}}{\text{ВК}}$	-127,3	1,0	0,7	+128,3	-0,3
Коефіцієнт рентабельності діяльності	$\frac{\text{ЧП}}{\text{ЧД}}$	-0,2	-0,12	-0,02	+0,08	+0,1
Коефіцієнт рентабельності продукції	$\frac{\text{ПОД}}{\text{В}}$	0,14	-0,02	0,08	-0,16	+0,1

У таблиці 2.8 використано такі умовні позначення у формулах розрахунку:

ЧП – чистий прибуток;

ПА – поточні активи підприємства;

ВК – власний капітал;

ЧД – чистий дохід;

ПОД – прибуток від операційної діяльності;

В – витрати підприємства.

Аналіз даних таблиці 2.8 доводить, що у 2021 та 2022 роках підприємство мало від’ємну рентабельність, яка пов’язана з наявністю збитків у підприємства. У 2023 році підприємство отримало прибуток від операційної діяльності, виробництво продукції було рентабельним. Це вдалося досягти завдяки позикам від пов’язаних осіб. Для збереження прибутковості підприємству потрібно оцінити невикористані резерви та визначити чинники, що забезпечують підвищення рентабельності.

2.3. Оцінювання інвестиційної привабливості ТОВ «Олександрійський цукровий завод» в умовах ризиків і загроз

Важливими елементами системи ОІП підприємства є інформаційне, організаційне та методичне забезпечення. Аналітична робота з ОІП підприємства проводиться шляхом послідовної реалізації наступних етапів:

- визначення ступеня інвестиційної привабливості підприємства;
- розподіл підприємств, що беруть участь у порівняльній оцінці інвестиційної привабливості для визначення класу інвестиційної привабливості та побудови рейтингу;
- оцінка впливу на діяльність підприємства зовнішнього середовища;
- прогнозування інвестиційної привабливості підприємства.

Алгоритм аналізу з ОІП наведений на рис. 2.3.

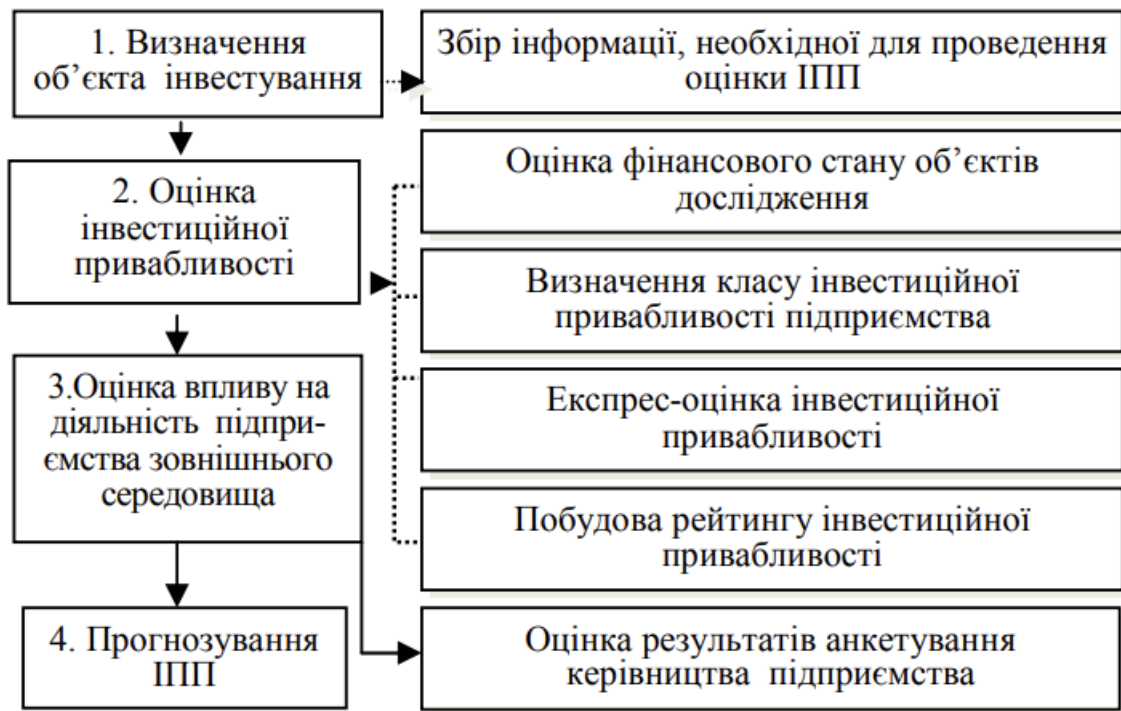

Рис. 2.3. Алгоритм аналізу з ОІП цукрового заводу

Під час оцінки ІПП аналітик може стикнутися із проблемами щодо побудови послідовного набору даних і обрання таких показників, які б дозволили провести аналіз фінансово- майнового стану підприємства із найбільшою ефективністю. Проте, аналіз ФСП, методика якого була застосована у попередніх параграфах, дозволяє визначити наявну незбалансованість руху коштів підприємства, окреслити позитивні і негативні тенденції, визначити «вузкі» місця в діяльності.

Для визначення інвестиційної привабливості ТОВ «Олександрійський цукровий завод» проведемо аналіз за наступними напрямками:

- привабливість продукції для споживачів – відношення залишків готової продукції на кінець року до вартості продукції за рік;
- фінансова привабливість, тобто рівень рентабельності виробництва продукції;
- територіальна привабливість – відношення комерційних витрат до собівартості виробництва продукції;

– кадрова привабливість або коефіцієнт плинності кадрів у аграрному виробництві, який визначається як відношення чисельності працівників, вибувших за даний період, до величини середньорічної чисельності працівників, за той самий період;

– соціальна привабливість, тобто відношення середньої величини заробітної плати працівника до величини прожиткового мінімуму.

В залежності від важливості кожного аналізованого параметра для зацікавленого інвестора кожен показник отримав вагу цього коефіцієнта.

В подальшому здійснювалося порівняння розрахованих показників цукрового заводу із бажаними їх значеннями на думку експертів. Дані такого порівняння наведені у табл. 2.9.

Таблиця 2.9.

Показники ОІП ТОВ «Олександрійський цукровий завод»

Показники	Обґрунтовані значення	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Привабливість продукції	$0 - 0,05$	0,012	0,015	0,017
Фінансова привабливість	$\geq 0,15$	0,08	0,04	0,13
Територіальна привабливість	$\leq 0,01$	0,005	0,007	0,009
Кадрова привабливість	$\leq 0,1$	0,24	0,28	0,26
Соціальна привабливість	≥ 1	1,60	1,62	1,64

Аналіз даних табл. 2.9 дозволяє визначити, що ТОВ «Олександрійський цукровий завод», враховуючи оцінені позиції інтересів інвесторів, має привабливість по чотирьох параметрах: привабливість продукції, територіальна привабливість, кадрова привабливість та соціальна привабливість. Наявність збитків у 2021-2022 роках суттєво знизило фінансову привабливість підприємства.

Привабливість продукції ТОВ «Олександрійський цукровий завод» є достатньо високою, оскільки продукція має постійний попит, обсяги

реалізації продукції зростають. Рівень комерційних витрат ТОВ «Олександрійський цукровий завод» придатний для інвесторів, що демонструє показник територіальної привабливості. В умовах війни територіальне знаходження підприємства- це суттєвий фактор для забезпечення безпеки і інвестиційних процесів. Кадрова привабливість забезпечується низьким коефіцієнтом плинності кадрів та постійним складом працівників. Зростання середньої заробітної плати робітникам підприємства відносно затвердженого прожиткового мінімуму та темпи її зростання можна вважати позитивними чинниками, що впливають на інвестування.

В якості резерву зростання фінансової привабливості ТОВ «Олександрійський цукровий завод» можна рекомендувати підвищення платоспроможності та рентабельності діяльності. Якщо буде забезпечена позитивна динаміка цих факторів- це буде додатковим стимулом до бажання інвесторів фінансувати діяльність підприємства.

Результати ОП ТОВ «Олександрійський цукровий завод» пропонується узагальнити в «Паспорті інвестиційної привабливості», який має наступні розділи:

1. Загальна характеристика виробництва: характер технології; наявність сучасного устаткування, в т.ч. іноземного; екологічна шкідливість виробництва; складське господарство; наявність власного транспорту; географічне розташування; наближення до транспортних комунікацій.

2. Характеристика технічної бази підприємства, технології, вартість основних засобів, коефіцієнт зношення.

3. Номенклатура продукції, що випускається: обсяг виробництва; експорт; імпорт сировини та матеріалів; зв'язки з іншими підприємствами; постачальники та споживачі; оцінка стабільності збуту (попиту).

4. Виробнича потужність, можливість нарощування виробництва.

5. Місце підприємства в галузі, на ринку. Рівень монопольності стану підприємства.

6. Характеристика дирекції, схеми управління, чисельність персоналу, його структура, заробітна плата.

7. Статутний фонд, власники підприємства, номінал та ринкова ціна акції, розподіл пакета акцій.

8. Структура витрат на виробництво, в т.ч. за основними видами продукції.

9. Обсяг прибутку та його використання за звітний період.

10. Фінанси підприємства: склад дебіторської та кредиторської заборгованості, аналіз за часом виникнення та характеристикою боржників; показники фінансової стабільності та ліквідності; аналіз платоспроможності; оцінка прибутковості.

11. Формування та оприлюднення звітності за МСФЗ.

12. Загальний висновок.

Узагальнення результатів ОІП ТОВ «Олександрійський цукровий завод» дозволяє визначити, що серед діючих факторів і резервів основну увагу потрібно приділити факторам, які мають суттєвий вплив на ІПП.

До фінансово-економічних можливостей підвищення ІПП можна віднести:

1) підвищення ефективності використання основних засобів на підприємстві;

2) удосконалення управління кредиторською і дебіторською заборгованістю на підприємстві;

3) зростання ефективності використання оборотних коштів;

4) удосконалення управління прибутком підприємства;

5) підвищення ефективності управління ціноутворенням на продукцію підприємства;

6) зростання ефективності діяльності підприємства за рахунок впровадження екологічно безпечних технологій та обладнання;

7) налагодження та якості діяльності внутрішнього аудиту.

3. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ЦУКРОВОГО ЗАВОДУ В УМОВАХ РИЗИКІВ І ЗАГРОЗ

3.1. Напрями вдосконалення механізму ОПІ цукрового заводу в умовах війни

Для сучасного аграрного підприємства інвестиції є рушійною силою розвитку. Вони дозволяють впроваджувати нові технології, підвищувати продуктивність праці та покращувати якість продукції. Завдяки інвестиціям аграрні підприємства можуть не лише забезпечити стабільний приріст виробництва, але й адаптуватися до мінливих умов ринку. Однак, стимулювання інвестицій у сільське господарство має свої особливості. Аграрний сектор має великий потенціал для розвитку, однак для його реалізації необхідні значні інвестиції. Інвестиції не тільки сприяють зростанню виробництва, але й сприяють розвитку суміжних галузей, створюють нові робочі місця та підвищують рівень життя населення. Для залучення інвестицій в аграрний сектор необхідно створити адекватні стимули, сприятливі умови для інвесторів та забезпечити прозорість і передбачуваність інвестиційного клімату. (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Напрями підвищення ІПП в аграрному секторі

Аграрний сектор, незважаючи на значний потенціал, потребує потужного інвестиційного поштовху для свого розвитку. Інвестиції в сільське господарство – це не просто вкладення коштів, а інвестиції в майбутнє країни. Вони стимулюють економічне зростання, створюють нові робочі місця та підвищують якість життя населення. Однак, для залучення інвесторів необхідні чіткі правила гри, прозора система управління та гарантії повернення інвестицій, а головне правильна оцінка ІПП [15, с. 70].

Зауважимо, що цілі ІПП для об'єкта і суб'єкта інвестування не є однаковими. Це ілюструє схема на рисунку 3.2.

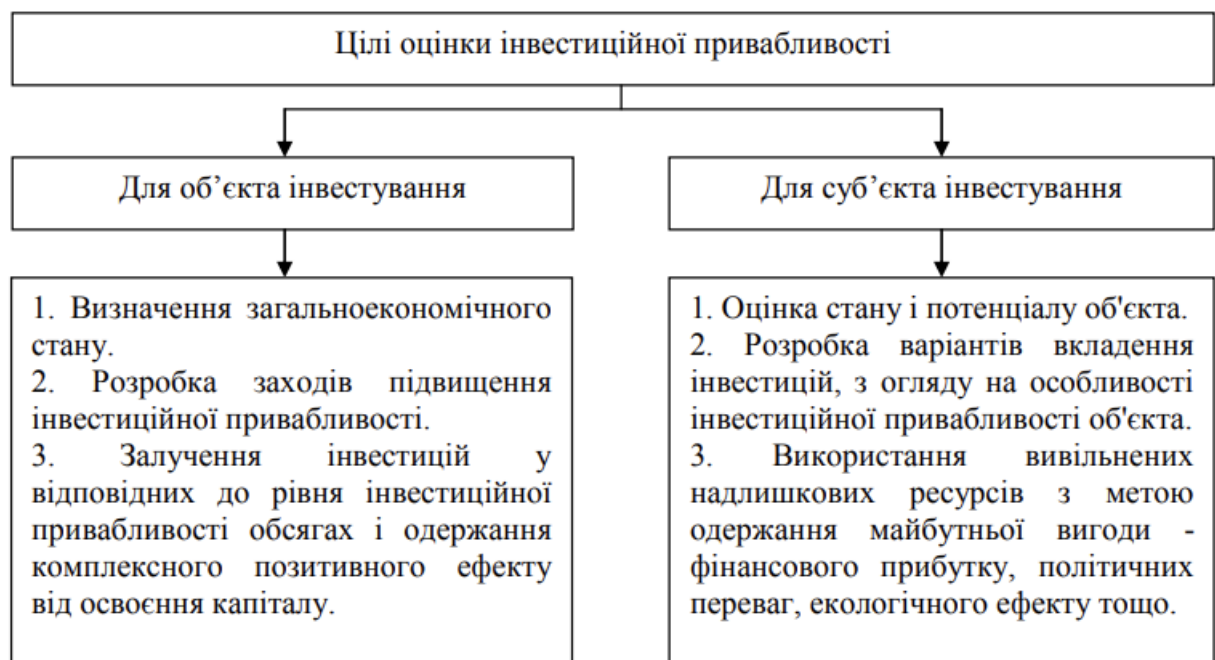

Рис. 3.2. Цілі ІПП в аграрному секторі економіки [12]

На даний час відома значна кількість різноманітних методів ОІПП. Пояснення бачимо в тому, що інвестори пред'являють різні вимоги та індивідуально визначають пріоритети серед багатьох можливих альтернатив. Наприклад, цілі банку та інституційного інвестора при оцінці інвестиційної привабливості підприємства суттєво відрізняються. Банк, як кредитор, насамперед зацікавлений у збереженні своїх коштів і отриманні доходу від відсотків. Тому він звертає увагу на поточний фінансовий стан підприємства та його здатність виконувати свої зобов'язання. Інституційний інвестор, як власник частки в бізнесі, зацікавлений у зростанні вартості своїх інвестицій.

Тому він аналізує довгострокові перспективи розвитку підприємства та його потенціал до генерування прибутку. [5, с. 91].

Для відновлення та стійкого зростання національної економіки в умовах протистояння російській агресії необхідна активна державна політика. Зокрема, це стосується підтримки стратегічних галузей промисловості, створення сприятливого інвестиційного клімату та оздоровлення підприємницького сектору, зокрема, цукрової промисловості. Збереження цукрових заводів є критично важливим для забезпечення безперебійної роботи багатьох галузей харчової промисловості, таких як кондитерська, хлібопекарська та молочна. Цукор – це незамінна сировина, яка впливає на виробництво широкого спектру продуктів харчування. Тому оцінка інвестиційної привабливості цукрових заводів в умовах війни є складним завданням, яке вимагає комплексного підходу з урахуванням як загальноекономічних трендів, так і специфіки агропромислового комплексу. Нижче наведено декілька напрямів вдосконалення такої оцінки:

1. Глибокий аналіз ризиків, що впливають на підприємство:

- військові ризики: оцінка ймовірності пошкодження або знищення виробничих потужностей, інфраструктури, логістичних шляхів, а також ризики пов'язані з мінуванням земель;
- політичні ризики: аналіз можливих змін у державній політиці щодо регулювання цукроваріння, зміни митних тарифів, встановлення квот на експорт/імпорт;
- економічні ризики: оцінка впливу інфляції, девальвації валюти, змін попиту на цукор на внутрішньому та зовнішньому ринках;
- екологічні ризики: аналіз впливу можливих забруднень, зміни клімату на виробництво цукру.

2. Комплексна оцінка фінансової стійкості підприємства:

- аналіз фінансових показників: оцінка рентабельності, ліквідності, фінансової стійкості підприємства за останні роки з урахуванням впливу воєнних дій;

- прогнозування фінансових результатів: розробка фінансових моделей, які враховують різні сценарії розвитку подій;
- оцінка вартості активів: переоцінка вартості нерухомості, обладнання, запасів з урахуванням збитків, знецінення та інфляції.

3. Аналіз логістичних ланцюгів:

- оцінка доступності сировини: аналіз відстаней до полів з буряками, наявність доріг, вартість транспортування;
- оцінка доступності ринків збуту: аналіз логістичних шляхів, митних бар'єрів, конкуренції на ринку цукру;
- ризики перебоїв у постачанні, оцінка впливу воєнних дій на логістичні ланцюги, можливість диверсифікації постачальників та ринків збуту.

4. Оцінка соціальних та екологічних факторів:

- вплив на місцеві громади: оцінка впливу діяльності заводу на зайнятість, соціальну інфраструктуру, екологічну ситуацію;
- сумісність з міжнародними стандартами: оцінка відповідності виробництва міжнародним стандартам якості та безпеки продукції.

5. Врахування державної підтримки:

- аналіз державних програм: оцінка доступності державних програм підтримки агропромислового комплексу, можливості отримання компенсацій, кредитів;
- вплив податкової політики: аналіз податкового навантаження на підприємство, можливі податкові пільги.

6. Застосування сучасних методів оцінки

- сценарний аналіз: розробка декількох сценаріїв розвитку подій та оцінка їх впливу на інвестиційний проєкт;
- аналіз чутливості: оцінка впливу зміни ключових параметрів проєкту на його фінансові результати;
- дисконтування грошових потоків: розрахунок чистої приведенної вартості проєкту з урахуванням інфляції та ризику.

7. Залучення незалежних експертів

- консультації фахівців: залучення експертів з агрономії, економіки, фінансів, логістики для проведення комплексної оцінки;
- аудит виробничих потужностей: проведення технічного аудиту для оцінки стану обладнання, технологічних процесів.

В результаті теоретичного аналізу та здійснених аналітичних оцінок в процесі виконання кваліфікаційної роботи на прикладі досліджуваного підприємства з'ясовано, що під час війни існує множина факторів, що зменшують ІПП вітчизняних підприємств. Війна створює безпрецедентні виклики для економіки країни, і цукровий завод не є винятком. Інвестиційна привабливість таких підприємств суттєво знижується через низку факторів:

1. Політичні та безпекові ризики:

- нестабільність (постійна зміна політичної ситуації, загроза нових військових конфліктів створюють високий рівень невизначеності для інвесторів);
- зміна законодавства (швидкі та часті зміни законодавства ускладнюють довгострокове планування і підвищують операційні ризики);

2. Економічні ризики:

- інфляція: висока інфляція призводить до зростання витрат на виробництво і ускладнює прогнозування прибутковості;
- девальвація національної валюти: знецінення гривні підвищує вартість імпортного обладнання та сировини, а також знижує прибутковість експорту;
- перебої з постачанням: ускладнений доступ до сировини, палива, запчастин та інших необхідних ресурсів може призвести до призупинення виробництва;

3. Виробничі ризики:

- пошкодження інфраструктури (війна призводить до частого пошкодження або знищення виробничих потужностей, складів, транспортної інфраструктури);

- проблеми з логістикою (ускладнення логістичних ланцюгів, підвищення вартості транспортування);

- нестача кваліфікованих кадрів внаслідок процесів мобілізації, еміграції, переселення працівників з сім'ями в інші регіони, зниження мотивації працівників;

4. Фінансові ризики:

- зменшення попиту населення на цукор в результаті зниження платоспроможності українців;

- складнощі з отриманням фінансування: банки можуть бути обережними у наданні кредитів, а вартість кредитних ресурсів може значно зрости;

5. Репутаційні ризики:

- зміна іміджу країни (війна може негативно вплинути на імідж країни як інвестиційно привабливої, ракетні обстріли відлякують інвесторів).

Усі ці фактори в сукупності створюють високий рівень невизначеності та знижують довіру інвесторів до цукрового сектору, його інвестиційної привабливості в умовах війни.

Водночас цукрова галузь України навіть в складних умовах адаптується до численних ризиків. Можливості поліпшення фінансового стану аграрних підприємств, зокрема досліджуваного цукрового заводу, потребують змін в політиці управлінням.

Наші пропозиції стосуються вдосконалення *механізму ОІП цукрового заводу та напрямів його дії*.

Під механізмом ОІП цукрового заводу пропонуємо розуміти комплекс методів, моделей та процедур, які використовуються для визначення потенційної прибутковості інвестицій в цукровий завод.

Цей механізм дозволяє оцінити, наскільки ефективним буде використання інвестиційних ресурсів, та які ризики можуть виникнути під час реалізації інвестиційного проекту.

Іншими словами, зазначений механізм – це інструмент, який допомагає відповісти на сукупність запитань стосовно інвестиційної привабливості конкретного цукрового заводу, зокрема такі:

- Наскільки вигідно інвестувати в цей конкретний цукровий завод?
- Які фактори можуть вплинути на успішність інвестиційного проекту?
- Які ризики пов'язані з інвестуванням у цукровий завод?
- Яка очікується економічна віддача від інвестицій?

Ключові складові елементи механізму ОІП цукрового заводу – це:

- аналіз зовнішнього середовища: оцінка макроекономічних умов, ринкових тенденцій, політичних факторів тощо;
- аналіз внутрішнього середовища: оцінка фінансового стану підприємства, виробничих потужностей, менеджменту, персоналу.
- оцінка ризиків: ідентифікація та кількісна оцінка потенційних ризиків, пов'язаних з інвестиційним проектом.
- оцінка ефективності інвестицій: розрахунок фінансових показників (NPV, IRR, payback period тощо).

Головну мету вдосконалення механізму ОІП цукрового заводу визначаємо як тріаду цілей:

- по-перше, забезпечити інвесторам об'єктивну інформацію для прийняття рішень;
- по-друге, мінімізувати ризики інвестування;
- по-третє, оптимізувати використання інвестиційних ресурсів.

На підставі проведеного дослідження маємо акцентувати увагу на *специфічних особливостях механізму ОІП цукрового заводу:*

- 1) механізм ОІП є динамічним і може змінюватися залежно від конкретних умов та вимог інвесторів;
- 2) ОІП цукрового заводу в умовах воєнного стану та після війни має свої особливості, які пов'язані з підвищеною невизначеністю та ризиками.

В залежності від аспектів оцінювання та умов функціонування цукрового заводу напрями дії механізму можуть бути різними.

В таблиці 3.1. розкриємо *основні напрями вдосконалення* зазначеного механізму під час війни.

Таблиця 3.1

Загальні особливості та напрями вдосконалення механізму ОП цукрового заводу в умовах війни:

Аспект оцінки	Особливості в умовах війни	Напрями вдосконалення
Зовнішнє середовище	Висока нестабільність, політичні ризики, економічна криза	Посилення моніторингу політичних та економічних змін, адаптація до нових умов, диверсифікація ризиків
Внутрішнє середовище	Зниження виробничих потужностей, фінансові труднощі, дефіцит персоналу	Оцінка стійкості бізнесу, пошук нових джерел фінансування, перегляд бізнес-моделі
Наявність ризиків	Підвищення рівня невизначеності, зростання геополітичних ризиків	Розробка сценаріїв розвитку, використання методів кількісної оцінки ризиків
Зміна методів оцінки	Адаптація традиційних методів до нових умов, використання альтернативних методів	Застосування сучасних інструментів аналізу (машинне навчання, штучний інтелект), розробка нових індексів інвестиційної привабливості

Зауважимо, що напрями дії механізму ОП цукрового заводу суттєво відрізняються під час війни та після неї через значні зміни в зовнішньому та внутрішньому середовищі підприємства. Проаналізуємо ці відмінності.

Під час війни в дії механізму ОП цукрового заводу має спостерігатися:

– фокус на короткострокових перспективах: оскільки ситуація є надзвичайно нестабільною, основна увага приділяється виживанню підприємства в короткостроковій перспективі. Оцінюється здатність заводу підтримувати виробництво, забезпечувати ліквідність та мінімізувати збитки;

- підвищена увага до ризиків: аналізується широкий спектр ризиків, включаючи військові, економічні, політичні та виробничі. Особлива увага приділяється ризикам, пов'язаним з перебоями в постачанні сировини, енергії, а також з пошкодженням виробничих потужностей;

- спрощена методологія оцінки: через відсутність повної та достовірної інформації, використовується спрощена методологія оцінки, яка дозволяє швидко отримати загальне уявлення про стан справ;

- акцент на операційній ефективності: оцінюється здатність підприємства оптимізувати виробничі процеси, знизити витрати та підвищити ефективність використання ресурсів.

Після війни в дії механізму змінюються горизонти планування, акценти і підходи:

- фокус на довгострокових перспективах: перехід від реагування на короткострокові виклики фокус переноситься на довгострокове планування, спрямоване на відновлення, розвиток і розширення бізнесу;

- ставляться стратегічні цілі з урахуванням нових умов, включаючи зміни в споживчих перевагах, конкурентному середовищі та державній політиці;

- інновації та модернізація: оцінюється потенціал для впровадження нових технологій, підвищення енергоефективності та екологічності виробництва;

- залучення інвестицій: активно йде пошук інвестицій для відновлення та модернізації підприємства. Оцінюється привабливість інвестиційних проектів для потенційних інвесторів.

Отже, окреслене засвідчує, що механізми ОПП цукрового заводу не можуть не мати суттєві відмінності в умовах воєнного стану і в умовах після завершення війни. Це надзвичайно важливо враховувати менеджерам підприємства, його власникам, економістам-фінансистам. Проілюструємо зазначені відмінності в дії механізму в наступній таблиці 3.2.:

Таблиця 3.2

Основні відмінності в дії механізму ОП цукрового заводу *під час війни та після війни*

Характеристика	Під час війни	Після війни
Горизонт планування	Короткостроковий	Довгостроковий
Основні ризики	Військові, економічні, виробничі	Економічні, ринкові, технологічні
Методи оцінки	Спрощені, орієнтовані на швидкий результат	Детальні, комплексні, стратегічні
Фокус	Виживання, стабільність	Розвиток, зростання, інновації

Викладене зосереджує увагу на тому, що треба вже сьогодні, ще до завершення війни, працювати над розробкою планів залучення інвестицій до розвитку підприємств цукрової галузі, осмисленням можливих варіантів підвищення ІПП.

Чому вже сьогодні варто про це треба думати? По-перше, тому, що наявність таких планів має стати позитивним сигналом для інвесторів; по-друге, не можна втрачати цінний ресурс – час, втрати часу можуть потім призвести до втрати майбутніх вигід; по-третє, варто усвідомлювати, що не завжди буде війна...

Треба готуватися до післявоєнного етапу відбудови української економіки, подальшого розвитку цукрової галузі зокрема.

З іншого боку, безумовно, багато позитивних змін в дії механізму ОП окремого аграрного підприємства може залежати, від заходів підтримки на рівні цукрової галузі, на рівні макроекономіки, йдеться про адресну допомогу держави та міжнародних організацій.

Виходячи з цього, пропонуємо рекомендації щодо конкретних кроків, що зможуть підвищити ІПП на сучасному етапі, та мати позитивні наслідки і після війни (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Науково-практичні рекомендації щодо підвищення ІПП цукрової галузі України в умовах війни

Пріоритети	Конкретні заходи	Очікувані результати
Зменшення політичних та безпекових ризиків	Залучення міжнародних організацій (МВФ, Світовий банк) для отримання гарантій та страхування інвестицій. Створення спеціальних економічних зон: надання податкових пільг та спрощення регуляторних процедур для інвесторів в цукровий сектор. Підвищення прозорості та передбачуваності державної політики: публікація чітких правил гри для інвесторів, регулярні консультації з бізнесом.	Збільшення довіри інвесторів, зниження політичних ризиків, залучення додаткових інвестицій.
Зменшення економічних ризиків	Стабілізація макроекономічної ситуації: проведення фінансової та монетарної політики, спрямованої на стабілізацію курсу національної валюти та зниження інфляції. Підтримка експорту цукру на світові ринки, укладання міжнародних торговельних угод. Забезпечення стабільності цін на енергоносії для виробників цукру.	Зниження виробничих витрат, стабілізація фінансового стану підприємств, забезпечення конкурентоспроможності на світових ринках.
Зменшення виробничих ризиків	Страхування ризиків: запровадження програм державного страхування виробничих ризиків (військові ризики, природні катаклізми). Модернізація виробництва: впровадження енергоефективних технологій, автоматизація виробничих процесів, використання цифрових інструментів для управління виробництвом. Диверсифікація постачальників: розширення кола постачальників сировини, палива та запчастин для зниження залежності від одного постачальника.	Зниження залежності від зовнішніх факторів, підвищення стійкості виробництва, зниження витрат.
Зменшення фінансових ризиків	Доступ до фінансування: розширення доступу до кредитних ресурсів для підприємств цукрової галузі, надання державних гарантій. Реструктуризація боргів: спрощення процедур реструктуризації боргів для підприємств, які потрапили у складну фінансову ситуацію. Інвестиційні фонди: створення спеціальних інвестиційних фондів для підтримки цукрової галузі.	Забезпечення підприємств необхідними фінансовими ресурсами для розвитку та модернізації.
Підвищення інвестиційної привабливості	Маркетинг регіону: проведення масштабних маркетингових кампаній для популяризації регіону як інвестиційно привабливого напрямку. Інвестиційні форуми та конференції для залучення інвесторів. Створення інвестиційних порталів: розробка онлайн-платформ для надання інвесторам детальної інформації про інвестиційні можливості в цукровому секторі.	Залучення інвестицій, підвищення обізнаності про потенціал цукрового сектору.
Впровадження сучасних цифрових технологій	Впровадження цифрових технологій: використання систем управління підприємством (ERP), систем планування ресурсів підприємства (MRP), систем контролю якості, датчиків та сенсорів для моніторингу виробничих процесів. Створення цифрових платформ: розробка цифрових платформ для взаємодії з постачальниками, клієнтами та інвесторами. Швидкий аналіз даних, оптимізація виробничих процесів, прогнозування попиту та управління запасами.	Підвищення ефективності виробництва, зниження витрат, прийняття обґрунтованих управлінських рішень, зростання інвестиційної привабливості цукрових заводів.

З огляду запропонованої таблиці 3.3, можна отримати такі очікувані результати від реалізації запропонованих заходів:

- підвищення інвестиційної привабливості цукрового сектору;
- збільшення обсягів виробництва цукру.
- поліпшення якості продукції;
- зниження собівартості виробництва;
- підвищення конкурентоспроможності українського цукру на світових ринках;
- створення додаткових нових робочих місць;
- підвищення стійкості цукрової галузі до зовнішніх шоків.

Отже, можна очікувати, що розроблені нами пропозиції в разі практичного застосування на Олександрійському цукровому заводі та інших аграрних підприємствах цукрової галузі можуть принести реальний економічний ефект і сприятимуть підвищенню їх ІПП.

Запропоновану у першому розділі таблицю «Систематизація ризиків та загроз фінансовому стану та ІПП цукрового заводу в Україні» пропонуємо розширити, користуючись результатами виконаного аналізу та додавши кілька важливих видів ризиків, важливих як у мирні, так і у воєнні часи (табл. 3.4.):

1. Технологічні ризики:

- застарілість обладнання: знос обладнання, відсутність можливості модернізації;
- зміни технологічних процесів: необхідність переходу на нові технології для підвищення енергоефективності та зменшення впливу на довкілля;
- потреба розробки і впровадження інновацій з використанням цифрових технологій.

2. Репутаційні ризики:

- негативна публічність: скандали, пов'язані з екологічними проблемами, порушеннями трудового законодавства тощо:

Таблиця 3.4

Систематизація ризиків та загроз фінансовому стану та ІПП цукрового заводу в Україні (доповнення)

Категорія ризику	Наслідки настання ризикової події	Вплив на фінансовий стан	Вплив на інвестиційну привабливість	Заходи щодо пом'якшення ризику
Технологічні	Застарілість обладнання, зміни технологічних процесів	Збільшення витрат на ремонт, зниження ефективності виробництва	Зниження конкурентоспроможності, втрата інвестицій	Модернізація обладнання, впровадження нових технологій
Репутаційні	Негативна публічність, зміна споживчих переваг	Зниження попиту на продукцію, бойкоти	Втрата довіри споживачів, інвесторів	Будівництво позитивного іміджу, соціальна відповідальність бізнесу
Юридичні	Зміни законодавства, судові спори	Збільшення податкового навантаження, штрафи, невиконання контрактів	Правова невизначеність, додаткові витрати	Юридичний супровід, страхування юридичної відповідальності
Соціальні	Міграція населення, соціальна напруга	Дефіцит кваліфікованих кадрів, соціальні протести	Збільшення витрат на оплату праці, зниження продуктивності	Програми соціальної відповідальності, співпраця з місцевою громадою

... ..

Примітка до таблиці: в практичній діяльності зміст таблиці може бути розширено за рахунок отримання нових експертних оцінок та появи нових видів ризику.

- зміна споживчих переваг: зростання попиту на органічні продукти, продукти з високою доданою вартістю.

3. Юридичні ризики:

- зміни законодавства: невизначеність щодо подальшого розвитку законодавства в агропромисловому комплексі;

- судові спори: спори з контрагентами, державними органами.

4. Соціальні та кадрові ризики:

- міграційний рух населення, вимушені переселенці, що зумовлює відтік кваліфікованих кадрів, настання кадрової катастрофи на підприємствах;

- соціальна напруга: конфлікти між підприємством і місцевою громадою з приводу невиконання соціальних обіцянок щодо допомоги громаді;

- соціально-трудові конфлікти на підприємстві по причині затримок у виплатах заробітної плати, обмеження її розміру, відсутності соціальної підтримки та допомоги працівникам під час війни, скорочення персоналу, підвищення навантаження на працівників у виконанні трудових завдань.

Додаткові рекомендації для врахування ризиків в процесі ОП цукрового заводу полягають у проведенні:

- сценарійного аналізу: розробки різних сценаріїв розвитку подій, включаючи найгірші та найкращі варіанти.

- стрес-тестування: оцінки стійкості підприємства до різних видів шоків (наприклад, різке зростання цін на енергоносії, девальвація гривні).

- моніторингу ризиків (регулярний моніторинг зовнішнього середовища та внутрішніх процесів для своєчасного виявлення нових ризиків.

- стратегічного планування (розробка стратегії розвитку підприємства з урахуванням існуючих та потенційних ризиків).

Запропоновані доповнення дозволять більш всебічно оцінити ІПП цукрового заводу та розробити ефективні стратегії управління ризиками.

3.2. Розробка засад стратегії поліпшення фінансового стану підприємства та його інвестиційної привабливості

ФСП – це результат взаємодії багатьох чинників, як внутрішніх (виконання виробничих планів, собівартість продукції, прибутковість), так і зовнішніх (взаємодія з партнерами, ринкові умови). Неєфективне управління

фінансовими ресурсами, низька рентабельність та обмежена платоспроможність є типовими проблемами, що перешкоджають стабільному фінансовому стану та залученню інвестицій. Тому систематичний фінансовий аналіз є необхідним інструментом для оцінки ефективності діяльності підприємства, виявлення проблемних зон та пошуку шляхів їх вирішення.

Водночас ФСП – це не просто сума цифр, а відображення його загальної ефективності. Для забезпечення стійкого розвитку необхідно розробляти довгострокові фінансові стратегії, які враховують як поточну ситуацію, так і майбутні перспективи. Регулярний фінансовий аналіз має бути підґрунтям для розробки різних стратегій [31].

Для покращення фінансового стану підприємства необхідно розробити та впровадити чітку стратегію розвитку. Стратегія визначає напрями руху підприємства, встановлює цілі та визначає кроки, необхідні для їх досягнення. Тільки системний підхід до управління може забезпечити стабільність і зростання бізнесу. *Стратегію* розуміємо як загальний, недеталізований напрям розвитку підприємства (через окреслені цілі підприємства); його план діяльності, правила дій або поведінки.

Наприклад, потік готівки до підприємства можна збільшити за рахунок зростання обсягів продажів, надходжень від продажу активів або реструктуризації дебіторської заборгованості. Зменшити витрати можна шляхом зниження собівартості продукції та оптимізації витрат на загальногосподарські потреби.

Ключовим фактором покращення фінансового стану є збільшення обсягів продажів. Це можна досягти за рахунок зниження цін, надання знижок або активізації маркетингових заходів. Правильно підібрана цінова політика та ефективна реклама дозволять залучити нових клієнтів та збільшити продажі існуючим

Оптимізація фінансового стану передбачає зміну структури активів підприємства. Це може включати як перерозподіл коштів між різними

активами, так і пошук нових, більш ефективних способів використання наявних ресурсів.

Фінансовий стан підприємства розвивається через кілька етапів: від стабільного до критичного. Щоб обрати правильну стратегію, важливо точно визначити, на якому етапі перебуває підприємство зараз. Це дозволить підібрати найбільш ефективні інструменти для вирішення існуючих проблем. При цьому треба розуміти, що кожне підприємство має свої унікальні фінансові особливості. Тому для розробки ефективної стратегії необхідно провести детальний аналіз його фінансового стану. Визначення стадії, на якій перебуває підприємство, дозволить підібрати індивідуальні рішення, які враховують специфіку його діяльності.

Розроблена система критеріїв вибору стратегії поліпшення ФСП та ІПП(табл. 3.5) є інструментом для практичного застосування в процесі оцінки фінансового стану підприємства та розробки заходів щодо його покращення. Вона дозволяє виявити сильні та слабкі сторони підприємства, а також визначити пріоритетні напрямки для подальшого розвитку.

Вибір стратегії поліпшення ФСП та ІПП має прямий вплив на досягнення цілей забезпечення фінансової стійкості та майбутнього стабільного розвитку досліджуваного підприємства.

Вважаємо, що для успішного оздоровлення фінансового стану підприємства необхідна комплексна стратегія, яка включає в себе: постійний моніторинг внутрішнього та зовнішнього середовища, розробку проактивних заходів для зниження ризиків, створення планів реагування на кризові ситуації та ефективну координацію дій усіх зацікавлених сторін.

Такий підхід дозволить не лише мінімізувати негативні наслідки криз, але й перетворити їх на можливості для розвитку.

Важливо підкреслити, що розробка та реалізація стратегії – це тривалий процес, який вимагає гнучкості та адаптації до змінюваних умов.

Таблиця 3.5

Критерії вибору стратегії поліпшення ФСП та його ІП

Критерій	Змістовна характеристика
Оцінка затрат	кращім варіантом за цим критерієм буде той, за впровадження якого досягатиметься максимальний економічний ефект за мінімальних затрат
Очікуваний результат	ліквідація заборгованостей, збільшення статутного капіталу, реструктуризація майна підприємства тощо
Причини погіршення фінансового стану	якщо головною причиною погіршення фінансового стану підприємства стало різке зростання дебіторської заборгованості, то доцільними способами повернення рівноваги виступають факторинг, використання векселів та цесія.
Характер проблеми	вибрана стратегія фінансового оздоровлення та кожен упроваджений метод повинні бути адекватними щодо проблеми і вирішувати саме її.
Галузева спеціалізація підприємства	від галузевої спеціалізації залежать розмір та структура витрат на поліпшення фінансового стану.
Розмір підприємства	велике за масштабами підприємство ускладнює організаційні зміни, але перевагою є більш значна ресурсна база. Невелике може швидше осмислити необхідність змін, ніж велика корпорація, але може не мати змоги здійснити заходи через недостатність ресурсів.
Вік підприємства	інерція у досвідчених підприємств сильніша, ніж у молодших за строком існування підприємств, відповідно, глибокі зміни у них менш вірогідні. До того ж довго існуючі компанії здійснюють структурні перетворення швидше, ніж молоді, оскільки зміна в їхній структурі часто виявляється єдиним можливим способом існування.
Рівень ризику	нерідко доводиться відмовлятися від найбільш ефективної стратегії оздоровлення на користь менш ризикованої, на яку не так суттєво впливають зовнішні чинники або їх можна відслідкувати та передбачити.
Термін реалізації стратегії	для поліпшення фінансового стану можуть знадобитися оперативні заходи з реструктуризації заборгованості, відстрочки та розстрочки платежів, погашення боргів власною продукцією тощо.

Розробка стратегії поліпшення ФСП цукрозаводу та його ІПП в умовах війни включає декілька етапів. Пропонуємо розглянути їх в межах окремих змістовних блоків саме у такій послідовності:

I. Аналіз ситуації;

II. Визначення ключових напрямів стратегії;

III. Визначення інструментів для оцінки ефективності стратегії.

Далі прокоментуємо кожен блок детальніше.

I. Аналіз ситуації:

Перш ніж розробляти стратегію, необхідно детально проаналізувати поточний стан економічної діяльності цукрозаводу, враховуючи такі фактори:

- вплив війни: оцінити прямі та непрямі збитки від воєнних дій (руйнування, перебої в постачанні, втрата ринків збуту тощо);
- фінансовий стан: проаналізувати фінансові показники за останні роки, визначити рівень заборгованості, рентабельність;
- виробничі потужності: оцінити стан обладнання, ефективність виробничих процесів;
- ринки збуту: проаналізувати поточні та потенційні ринки збуту, конкуренцію;
- логістика: оцінити ефективність логістичних ланцюгів, наявність альтернативних маршрутів.

II. Визначення ключових напрямів стратегії:

1. Стійкість бізнесу:

- диверсифікація виробництва: розширення асортименту продукції (біопаливо, органічні добрива тощо), пошук нових напрямів збуту;
- створення «фінансової подушки» для зменшення непередбачених витрат;
- страхування ризиків: максимальне страхування виробничих активів, відповідальності, перебоїв у виробництві;
- оптимізація витрат: зменшення витрат на виробництво, адміністративні витрати, пошук більш дешевих постачальників.

2. Підвищення ефективності виробництва:

- модернізація обладнання: заміна застарілого обладнання на енергоефективне;
- впровадження нових технологій: використання сучасних технологій в сільському господарстві та виробництві цукру;
- оптимізація виробничих процесів: пошук внутрішніх резервів для підвищення продуктивності праці.

3. Пошук нових ринків збуту:

- експорт: активний пошук нових ринків збуту за кордоном, участь у міжнародних виставках;
- співпраця з роздрібними мережами: укладання довгострокових контрактів з великими роздрібними мережами;
- просування бренду: створення сильного бренду, проведення маркетингових кампаній.

4. Залучення інвестицій:

- розробка інвестиційного плану: створення детального плану розвитку підприємства з чітко визначеними цілями та показниками ефективності;
- пошук інвесторів: активний пошук інвесторів серед міжнародних фінансових організацій, фондів прямих інвестицій;
- державна підтримка: використання державних програм підтримки агропромислового комплексу.

5. Управління ризиками:

- систематичний аналіз ризиків: регулярна оцінка існуючих та потенційних ризиків;
- розробка планів реагування: створення планів дій на випадок настання різних негативних сценаріїв;
- створення системи моніторингу: впровадження системи моніторингу ключових показників ефективності.

III. Інструменти для оцінки ефективності стратегії:

- ключові показники ефективності (KPI): визначення ключових показників, які дозволять оцінити ефективність реалізації стратегії (рентабельність, продуктивність, частка ринку тощо);
- бюджетування: розробка детального бюджету, який відображає очікувані доходи та витрати;
- системи контролю: впровадження систем контролю за виконанням стратегії.

Іншими словами, це має бути стратегія фінансового оздоровлення аграрного підприємства, яка в стислому вигляді передбачає:

1. Діагностику, тобто аналіз фінансового стану, ідентифікацію проблем, оцінку зовнішнього середовища.
2. Планування, тобто розробку програми виживання, плану реорганізації, плану дій на випадок кризи.
3. Заходи реалізації на основі залучення фінансування, оптимізації витрат, підвищення ефективності виробництва, розширення ринків збуту.
4. Заходи контролю через постійний моніторинг фінансових показників, корегування стратегії.

Успішність стратегії покаже практика. Водночас це здійснюється шляхом порівняння досягнутих результатів роботи з поставленими цілями і може використовуватися як механізм зворотного зв'язку для подальшого корегування стратегії. Тому виділимо якісні та кількісні критерії оцінювання стратегії поліпшення ФСП.

Ключовими факторами успішного вибору стратегії поліпшення фінансового стану та підвищення інвестиційної привабливості аграрного підприємства є: максимальне використання конкурентних переваг, мінімізація ризиків, диференціація продукції та розширення географії продажів. Для покращення фінансових показників та залучення інвестицій аграрне підприємство повинно зосередитися на: використанні існуючих

ресурсів, зниженні ризиків, диверсифікації діяльності та розширенні клієнтської бази.

Вибір стратегії за якісними критеріями має здійснюватися шляхом логічного аналізу із залученням групи експертів, здатних генерувати експертні оцінки майбутнього розвитку підприємства при виборі стратегії.

Оцінка ефективності обраної стратегії має здійснюватися за допомогою комплексного підходу, що поєднує якісний та кількісний аналіз. Якісний аналіз передбачає експертну оцінку потенційних результатів стратегії, тоді як кількісний аналіз дозволяє виміряти досягнуті результати за допомогою таких показників, як зростання ринку, обсяг продажів, рентабельність, ліквідність та чистий прибуток. Регулярний моніторинг цих показників дозволяє своєчасно виявляти відхилення від запланованих результатів та коригувати стратегію.

Ефективність обраної стратегії розвитку підприємства оцінюється за такими критеріями: зростання ринкової частки, обсяг продажів, рівень витрат, рентабельність виробництва та продажів, чистий прибуток і ліквідність.

Постійне зростання таких показників, як рентабельність та продуктивність, свідчить про підвищення конкурентоспроможності підприємства на ринку.

Довгострокова ефективність стратегії оцінюється за такими показниками, як стабільність зростання, диверсифікація діяльності та здатність адаптуватися до змін зовнішнього середовища.

Постійне покращення фінансових показників є одним з ключових факторів підвищення конкурентоспроможності підприємства. Зростання рентабельності, ліквідності та оборотності активів свідчить про те, що підприємство успішно протистоїть конкурентам та зміцнює свої позиції на ринку, отже вибір стратегії був правильним.

3.3. Пропозиції щодо покращення інвестиційної привабливості підприємства в умовах ризиків і загроз

ОП цукрового заводу в умовах війни є надзвичайно складною та вимагає комплексного підходу. Важливо враховувати не тільки фінансові показники, а й політичні, економічні, соціальні, екологічні та інші фактори. Доцільним є залучення незалежних експертів. Їх експертний висновок та використання сучасних методів оцінки дозволить підвищити точність прогнозування та прийняти обґрунтовані інвестиційні рішення.

Для об'єктивної оцінки інвестиційної привабливості ТОВ "Олександрійський цукровий завод" необхідно застосувати комплексний підхід, який враховує ФСП, його позицію на ринку та ефективність управління. Такий підхід дозволить не лише оцінити поточний стан справ, але й ідентифікувати потенційні ризики та розробити рекомендації щодо підвищення ІПП.

З нашої точки зору, низька інвестиційна привабливість аграрного сектору України зумовлена комплексом взаємопов'язаних проблем. По-перше, відсутність надійних гарантій повернення інвестицій відштовхує як вітчизняних, так і зарубіжних інвесторів. По-друге, недосконалість законодавства та відсутність ефективної системи застави майна і землі обмежують можливості забезпечення інвестицій. По-третє, висока ризикованість аграрного виробництва, пов'язана з кліматичними умовами, ціновими коливаннями та відсутністю розвиненого ринку страхових послуг, відлякує потенційних інвесторів. По-четверте, низький рівень менеджменту на багатьох аграрних підприємствах, відсутність сучасних технологій та інноваційних підходів також негативно впливають на інвестиційну привабливість. Нарешті, низька рентабельність аграрного виробництва робить його малопривабливим для інвесторів, оскільки вони очікують отримання високого доходу на свої інвестиції. Зазначене зумовлює складність залучення інвесторів.

Вважаємо, що з метою забезпечення продовольчої безпеки держави необхідно розробити ефективні механізми фінансування аграрного сектору. Це включає як залучення інвестицій, так і підтримку з боку держави, спрямовану на стимулювання розвитку сільського господарства.

Нижче пропонуємо авторське бачення перспективних можливостей ІПП - ТОВ «Олександрійський цукровий завод» - за трьома складовими: залучення інвестицій, оптимізація витрат та впровадження нових технологій:

1. *Залучення інвестицій*

Одним з ключових напрямів відновлення та розвитку цукрового заводу є залучення інвестицій, яке може відбуватися на різних рівнях, зокрема йдеться про:

- міжнародні фінансові інституції (Світовий банк, ЄБРР та інші міжнародні організації надають фінансування для відновлення підприємств у постраждалих регіонах);
- фонди прямих інвестицій (багато фондів інвестують у перспективні проекти в агропромисловому комплексі);
- залучення приватних інвесторів (зокрема, через IPO або приватні розміщення акцій);
- державні програми (скористатися державними програмами підтримки агропромислового комплексу, які можуть передбачати гранти, кредити на пільгових умовах або гарантії).

Ключові моменти для залучення інвестицій:

- розробка інвестиційного меморандуму: чіткий і детальний опис проекту, його фінансових показників, ризиків та перспектив;
- маркетинг проекту: активна промоція проекту серед потенційних інвесторів;
- гарантії та стимули: надання інвесторам гарантій повернення інвестицій та додаткових стимулів (наприклад, податкові пільги).

2. *Оптимізація витрат*

Для підвищення ефективності роботи цукрового заводу необхідно провести детальний аналіз витрат та розробити заходи щодо їх оптимізації:

- енергоефективність: впровадження енергозберігаючих технологій, використання альтернативних джерел енергії;
- логістика: оптимізація логістичних ланцюгів, пошук більш дешевих постачальників сировини та палива;
- виробничі процеси: автоматизація виробничих процесів, впровадження систем управління виробництвом (ERP);
- персонал: оптимізація штатного розпису, підвищення кваліфікації персоналу;
- закупівлі: консолідація закупівель, використання електронних аукціонів.

3. Впровадження нових технологій

Нові технології дозволяють підвищити ефективність виробництва, знизити витрати та поліпшити якість продукції:

- точне землеробство: використання супутникових знімків, дронів та інших технологій для оптимізації використання добрив, пестицидів та води.
- автоматизація виробництва: застосування роботів та автоматичних систем управління для підвищення продуктивності та зменшення кількості людських помилок.
- біотехнології: використання біотехнологій для поліпшення якості цукрових буряків та підвищення виходу цукру.
- цифрові технології: впровадження систем управління виробництвом, аналізу даних та штучного інтелекту.

Переваги впровадження нових технологій:

- підвищення ефективності виробництва;
- зниження витрат;
- поліпшення якості продукції;
- зростання конкурентоспроможності підприємства.

Вибір конкретних технологій залежить від багатьох факторів, таких як:

- фінансові можливості підприємств;
- масштаби виробництва;
- специфіка виробничих процесів.

На нашу думку, комбінуючи ці напрямки, досліджуване підприємство зможе не тільки відновитися після війни, але й стати більш конкурентоспроможним на світовому ринку.

Важливими умовами для залучення інвестицій є такі:

якісний бізнес-план (йдеться про детальний план розвитку підприємства з чітко визначеними цілями, показниками ефективності та джерелами фінансування);

- фінансова стійкість (демонстрація фінансової стійкості підприємства, навіть у складних умовах);
- ризики та можливості: чесний аналіз ризиків, пов'язаних з проектом, та чітко визначені стратегії їх управління;
- соціальна відповідальність: демонстрація соціальної відповідальності підприємства, його внеску в розвиток місцевої громади.

Дуже перспективною справою для ІПП вважаємо впровадження нових технологій на цукровому заводі, які можуть знизити витрати з виробництва цукру. Ось деякі з них:

- точне землеробство: використання супутникових знімків, дронів та датчиків для оптимізації використання добрив, пестицидів та води;
- автоматизація виробництва: застосування роботів та автоматичних систем управління для зростання продуктивності праці та зниження вірогідності людських помилок;
- біотехнології: використання біотехнологій для поліпшення якості цукрових буряків та підвищення виходу цукру;
- цифрові технології: впровадження систем управління виробництвом (ERP), аналізу даних та штучного інтелекту.

Переваги від впровадження нових технологій у виробництво цукру:

- зростання ефективності виробництва;

- зниження витрат;
- поліпшення якості продукції;
- збільшення конкурентоспроможності;
- зменшення впливу на довкілля

Прикладні технології для цукрового заводу:

- системи автоматичного контролю процесів виробництва цукру;
- системи управління запасами сировини та готової продукції;
- системи енергоменеджменту для оптимізації споживання енергії;
- системи очищення стічних вод.

Для успішного впровадження нових технологій необхідно:

- провести детальний аналіз виробничих процесів;
- оцінити фінансові можливості підприємства;
- залучити кваліфікованих фахівців;
- розробити детальний план впровадження.

В процесі розгляду можливих рекомендацій для активізації розвитку цукрозаводу слід окремо підкреслити роль державних програм.

Наразі в Україні діє низка державних програм, спрямованих на підтримку агропромислового комплексу. Їх деталі можуть змінюватися залежно від поточного бюджету та законодавства, тому для отримання найактуальнішої інформації рекомендується звертатися до таких джерел:

- Міністерство аграрної політики та продовольства України: Офіційний сайт міністерства містить детальну інформацію про всі діючі програми.

- Державний аграрний реєстр: цей реєстр об'єднує всі програми підтримки на єдиній платформі, що полегшує пошук необхідної інформації.

- Комерційні банки: багато банків пропонують кредитування за державними програмами, тому варто звернутися до банку, з яким ви співпрацюєте.

Основні напрямки державної підтримки агропромислового комплексу в Україні є такими:

- компенсація вартості сільськогосподарської техніки та обладнання (державна частково компенсує вартість нової сільськогосподарської техніки та обладнання, що придбавається вітчизняними виробниками);
- кредитування на пільгових умовах (надаються кредити на інвестиції в розвиток виробництва, закупівлю техніки, будівництво та реконструкцію об'єктів);
- підтримка фермерських господарств (передбачає низку заходів, спрямованих на розвиток фермерських господарств, включаючи кредитування, гранти, консультаційну підтримку);
- страхування сільськогосподарських культур (державна частково компенсує витрати на страхування сільськогосподарських культур від різних ризиків);
- підтримка експорту (забезпечення державної підтримки експорту сільськогосподарської продукції);
- розвиток переробної промисловості (заходи, спрямовані на розвиток переробної промисловості, створення нових робочих місць).

Менеджерам підприємства важливо знати, як отримати державну підтримку. Для отримання державної підтримки необхідно звернутися до відповідних державних органів або уповноважених банків.

Зазвичай, для цього потрібно подати пакет документів, який включає в себе бізнес-план, фінансову звітність та інші документи. Слід мати на увазі, що умови отримання державної підтримки можуть змінюватися, тому перед поданням заявки необхідно уточнити актуальну інформацію. Для отримання підтримки необхідно відповідати певним критеріям, встановленим державою. Враховувати, що процедура отримання державної підтримки може бути досить бюрократичною.

Тому доцільно звертатися за консультацією до фахівців, які спеціалізуються на отриманні державної підтримки; ретельно ознайомитись з умовами кожної програми перед поданням заявки; підготувати всі необхідні документи заздалегідь і враховувати, що процес отримання підтримки може

зайняти деякий час. Отримання державної підтримки може полегшити розвиток цукрозаводу та підвищити його конкурентоспроможність.

Пропонуємо декілька рекомендацій щодо покращення ІПП в умовах ризиків і загроз (рис. 3.3.):

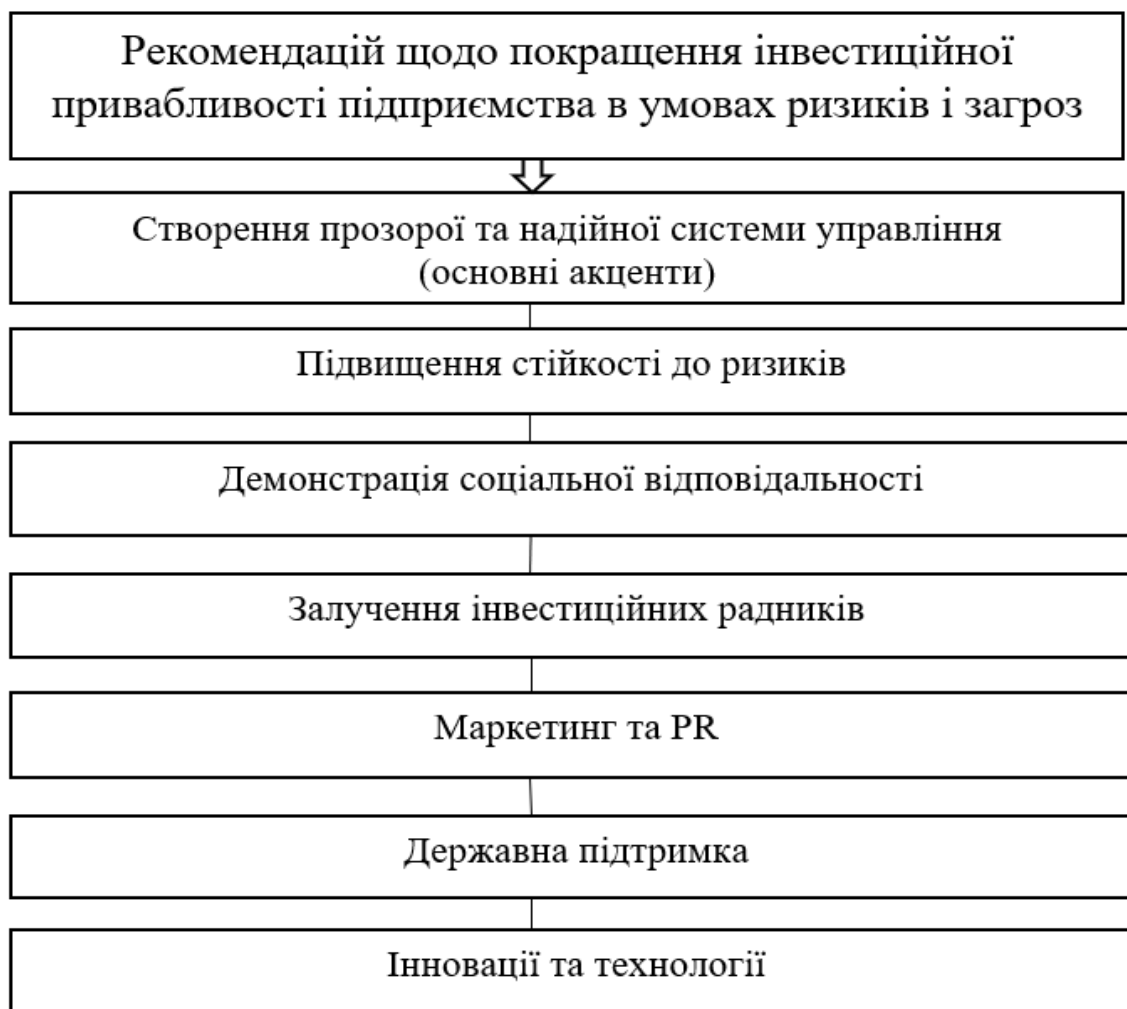

Рис. 3.3. Рекомендацій щодо покращення ІПП в умовах ризиків і загроз

1. Створення прозорості та надійної системи управління (основні акценти) корпоративне управління (впровадження міжнародних стандартів корпоративного управління (ESG). Це демонструє прозорість, відповідальність та довгострокову перспективу компанії);

- фінансова звітність (регулярне оприлюднення достовірної фінансової звітності за міжнародними стандартами);

- аудит (залучення незалежних аудиторських компаній для перевірки фінансової звітності);

2. Підвищення стійкості до ризиків

- страхування: розширення програми страхування від різних ризиків (військових, політичних, природних катастроф);

- резервні фонди: створення резервних фондів для покриття непередбачених витрат;

- диверсифікація діяльності: розширення асортименту продукції або послуг, пошук нових ринків збуту;

3. Демонстрація соціальної відповідальності:

- екологічні ініціативи: впровадження екологічних технологій, зниження впливу на довкілля;

- соціальні проекти: підтримка місцевих громад, розвиток освіти та охорони здоров'я;

- корпоративна культура: формування позитивного іміджу компанії як відповідального роботодавця.

4. Залучення інвестиційних радників:

- професійний супровід: залучення інвестиційних радників для розробки інвестиційної стратегії та пошуку інвесторів;

- доступ до мережі контактів: інвестиційні радники мають широкую мережу контактів в інвестиційному співтоваристві.

5. Маркетинг та PR:

- позиціонування компанії: створення позитивного іміджу компанії як надійного партнера для інвестування;

- розповсюдження інформації: активне розповсюдження інформації про компанію через різноманітні канали комунікації;

- участь у виставках та конференціях: демонстрація досягнень компанії на профільних заходах.

6. Державна підтримка:

- використання державних програм: активне використання державних програм підтримки бізнесу;

- лобіювання інтересів: захист інтересів компанії на державному рівні.

7. Інновації та технології

- розробка і впровадження нових технологій, інвестування в науково-дослідні роботи для розробки нових продуктів і технологій.

Ключові фактори, які інвестори враховують при прийнятті рішення:

- фінансова стійкість: рентабельність, ліквідність, стабільність доходів;

- конкурентоспроможність: унікальність продукції або послуг, частка ринку;

- потенціал зростання: перспективи розвитку компанії, нові ринки;

- менеджмент: досвід і компетентність керівництва;

- ризики: оцінка політичних, економічних та інших ризиків.

Нижче пропонуємо систематизовані пропозиції в контексті досліджуваної проблеми (таблиця 3.6).

Додаткові пропозиції для цукрозаводу можуть бути такими:

- страхування від кібератак: захист інформаційних систем від кібератак, які можуть призвести до значних фінансових втрат;

- створення мережі постачальників: диверсифікація постачальників для зниження залежності від одного постачальника;

- соціальна відповідальність: впровадження програм соціальної відповідальності для покращення іміджу підприємства.

Таким чином, ІПП – це сукупність факторів та умов, які роблять його привабливим для інвесторів.

Таблиця 3.6.

Рекомендації щодо поліпшення інвестиційної привабливості цукрового заводу в умовах воєнного стану

Напрямок покращення	Конкретні пропозиції	Очікуваний результат
Зменшення фінансових ризиків	Страховання: впровадження комплексних страхових програм для покриття воєнних ризиків, ризиків пов'язаних з природними катаклізмами, втратою врожаю тощо. Диверсифікація джерел фінансування: залучення міжнародних фінансових інституцій, грантів, інвестиційних фондів. Оптимізація витрат: проведення енергоаудиту, впровадження енергозберігаючих технологій, перегляд договорів з постачальниками.	Зниження фінансових втрат у разі настання ризикових подій, забезпечення стабільності фінансового стану підприємства.
Підвищення операційної ефективності	Модернізація виробництва: впровадження нових технологій, автоматизація виробничих процесів, цифровізація діяльності. Логістика: оптимізація логістичних ланцюгів, пошук альтернативних маршрутів постачання. Управління запасами: впровадження системи управління запасами для мінімізації витрат на зберігання.	Збільшення виробничої потужності, зниження собівартості продукції, підвищення якості продукції.
Збільшення інвестиційної привабливості	Трансформація бізнес-моделі: розширення асортименту продукції, розвиток нових напрямків бізнесу (наприклад, виробництво біопалива). Маркетинг: активна просування продукції на внутрішньому та зовнішніх ринках, участь у виставках і конференціях. Співпраця з державою: отримання державної підтримки, участь у державних програмах.	Залучення нових інвесторів, зміцнення позицій на ринку, підвищення вартості підприємства.
Зменшення політичних і безпекових ризиків	Залучення міжнародних експертів: залучення міжнародних експертів для оцінки ризиків і розробки стратегії їх мінімізації. Співпраця з місцевою владою: налагодження конструктивної взаємодії з місцевою владою для забезпечення безпеки підприємства. Створення резервних фондів: формування резервних фондів для покриття непередбачених витрат.	Зниження впливу політичних і безпекових ризиків на діяльність підприємства.

В умовах підвищеної невизначеності та ризиків, таких як війна, важливо вжити додаткових заходів для підвищення інвестиційної привабливості. Рухаючись в цьому напрямі, важливо розуміти, що підвищення ІПП цукрозаводу буде досить тривалим процесом, який процесом, який вимагатиме комплексних заходів, що ґрунтуються на аналітичних оцінках.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз наукової думки показав, що по мірі розвитку економіки та суспільства, збагачення економічної науки новими знаннями відбувалися об'єктивні зміни у розвитку наукових уявлень про ФСП та ІПП, їх оцінювання та аналіз.

2. В результаті теоретичного аналізу і розвитку наукових уявлень уточнено понятійний апарат в контексті досліджуваної теми: «фінансовий стан» може трактуватися як результат фінансово-економічної діяльності аграрного підприємства, характеристика його фінансової стійкості, комплексний показник забезпеченості ресурсами, їх ефективного розміщення та використання. «Інвестиційна привабливість» слугує інтегральним показником, який відображає сукупність факторів, що роблять підприємство або проект привабливими для інвестора.

3. Визначено та структуровано основні чинники, що впливають на ФСП та ІПП (табл. 1.3). З'ясовано, що фактор війни в Україні спричинив значний і різноаспектний вплив на ФСП та ІПП, зокрема у сфері аграрного бізнесу. Цей вплив є як прямий (наприклад, через руйнування інфраструктури), так і опосередкований (через зміну ринкових умов, зростання цін на ресурси тощо). Основні негативні наслідки війни для підприємств аграрного бізнесу: зниження виробництва; зростання витрат; проблеми з експортом, логістикою; зменшення інвестицій; дефіцит оборотних коштів; зниження рентабельності; нестача кваліфікованого персоналу по причині мобілізації, міграційного відтоку населення.

4. Обґрунтовано, що ОІПП в аграрному секторі в умовах війни є складним і багатогранним процесом. Для прийняття обґрунтованих інвестиційних рішень необхідно враховувати широкий спектр чинників, ризиків, використовувати різноманітні методи оцінки. Інвестори мають бути готові до високого рівня невизначеності та готові до довгострокових інвестицій. Запропоновано порівняльну схему методичних підходів до ОІПП,

що ґрунтується на використанні статистичного, експертного та рейтингового підходів (рис.1.3).

5. Розроблено систематизацію ризиків та загроз фінансовому стану та інвестиційній привабливості цукрового заводу в Україні (таблиця 1.4), яка детально розкриває ризики, потенційні проблеми та пропонує конкретні заходи щодо уникнення або пом'якшення наслідків ризикових подій.

6. Запропоновано концептуальну модель оцінки інвестиційних ризиків для аграрних підприємств в умовах воєнного стану (таблиця 1.6), яка розкриває сутність етапів оцінки, ключові фактори ризику, специфіку їх прояву під час війни та можливі реакції, рекомендовані заходи, дії.

7. За даними фінансового аналізу з'ясовано, що найбільшу питому вагу у структурі джерел фінансування підприємства протягом 2021-2023 років мали поточні зобов'язання і забезпечення (табл.2.3.). Залучення коштів для оборотного капіталу підприємства здійснювалося за допомогою короткострокового фінансування з можливістю пролонгації терміну погашення позикових коштів в майбутніх періодах. Наслідком такої політики фінансування стали збитки, які підприємство отримало у 2021 та 2022 році. Але завдяки позикам та авансам від пов'язаних осіб, вже в 2023 році підприємство було прибутковим та покращило своє фінансове становище.

8. Аналіз показників ліквідності дозволив зробити висновки щодо поточної неплатоспроможності підприємства. Протягом трьох років жоден коефіцієнт ліквідності не відповідав рекомендованим значенням (табл.2.5.).

9. Обґрунтовано необхідність вжиття термінових заходів щодо покращення платоспроможності та збільшення власних оборотних активів підприємства. Для цього доцільно розробити фінансову стратегію, націлену на поліпшення фінансового стану підприємства з урахуванням зовнішніх та внутрішніх факторів впливу та можливих ризиків.

10. В результаті проведеної оцінки ІПП визначено, що підприємство має привабливість за чотирма параметрами: привабливість продукції;

територіальна привабливість; кадрова привабливість та соціальна привабливість (табл.2.9.). Наявність у підприємства у 2021-2022 роках збитків суттєво знизило фінансову привабливість. В якості резерву зростання фінансової привабливості ТОВ «Олександрійський цукровий завод» рекомендовано підвищення платоспроможності та рентабельності діяльності, позитивна динаміка яких буде додатковим стимулом до бажання інвесторів фінансувати діяльність підприємства.

11. Визначено, що комплекс методів, моделей та процедур, які використовуються для визначення потенційної прибутковості інвестицій в цукровий завод, слід назвати *механізмом ОПП* цукрової галузі. В роботі розкрито сутність та завдання такого механізму. Шляхом порівняльного аналізу доведено, що механізми ОПП не можуть не мати суттєві відмінності в умовах воєнного стану і в умовах після завершення війни (таблиця 3.2).

12. На основі узагальнення теоретичних та прикладних аспектів дослідження обґрунтовано потребу ефективного інвестування в діяльність цукрового заводу. Для цього запропоновано структурований підхід до вибору та розроблення стратегії поліпшення ФСП та ІПП, розкрито умови її успішності.

13. Запропоновано науково-практичні рекомендації щодо підвищення інвестиційної привабливості підприємств цукрової галузі України в умовах війни (таблиця 3.3), якими визначено пріоритети у подоланні наслідків конкретних ризиків, конкретні заходи та очікувані результати.

14. Викладено рекомендації щодо поліпшення інвестиційної привабливості цукрового заводу в умовах воєнного стану (таблиця 3.6), в яких в межах сукупності напрямків діяльності досліджуваного підприємства надано пропозиції щодо конкретних заходів та визначено очікувані результати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азаренкова Г. М. Математичні моделі та методи оцінювання фінансового стану підприємства: монографія / Г. М. Азаренкова, О. М. Брадул. Вінниця: ВНТУ, 2017. 172 с.
2. Акімова Л.М., Герман М.В. Діагностика фінансового стану підприємства та шляхи його покращення// Інвестиції: практика та досвід. 2023.№ 17.С. 44- 48.
3. Берест М. М. Фінансовий аналіз : навчальний посібник, Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 164 с.
4. Бержанір І. А., Вінницька О.А., Гвоздей Н. І. Інтегральна оцінка. Молодий вчений, 2018. № 2(2). С. 682 - 686.
5. Біляк Т.О., Бірюченко С.Ю., Бужимська К.О та ін. Основи підприємництва: підручник / під заг. ред. Н.В. Валінкевич. Житомир: ЖДТУ, 2019. 493 с.
6. Білик М.Д.Фінансовий стан підприємства: теорія, методика /М.Д.Білик, І.Л.Котов // Формування ринкових відносин в Україні.- 2013.- №5.-с.86-92.
7. Богданович О. А. Вплив розмірів сільськогосподарських підприємств на їх галузеву структуру. Ефективна економіка. 2019. № 4. URL: <http://www.economy. nauka.com.ua/?op=1&z=7011>
8. Боднар О., Гринчук Ю., Бережанський С. Особливості фінансування санаційних заходів. Modern Economics. 2019. № 17. С. 39–44.
9. Бочкарьова Т.О., Р.О. Кулинич, Н.Г. Пігуль Показники рентабельності підприємств різних галузей України та шляхи підвищення їх рівня. Економіка і суспільство. 2017. Випуск № 10. С. 188-193.
10. Буреннікова Н. В., Ярмоленко В. О. Результативність функціонування складних економічних систем аграрного спрямування. Вінниця: ВНАУ, 2017. 168 с.

11. Бурковська А. В. Комплексний підхід до оцінки фінансового стану підприємства / А. В. Бурковська, О. Ю. Соловійов // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. – Вип. 1 (4) – Т. 2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/4.2/073.pdf>.
12. Валюх А. В., Зайцев О. В. Аналіз та напрями покращення фінансового стану підприємств України. Інфраструктура ринку. 2019. № 28. URL: <http://www.market-infr.od.ua/uk/28-2019>.
13. Великоіваненко Г.І. Ієрархічна модель оцінки інвестиційної привабливості підприємства / Г.І. Великоіваненко, К.М. Мамонова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://globalteka.ru/order/2349.html>
14. Верхоглядова Н. І. Сутність та необхідність аналізу фінансового стану. Економіка. Управління. Інновації. Випуск № 1 (11), Науковий вісник Класичного приватного університету. Запоріжжя, 2018. № 11. С. 55-60.
15. Горобець Н. М., Дьяченко Н. К. Економіко-математичні підходи до оптимізації виробничої програми аграрних підприємств // Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 13. С. 30–34.
16. Готра В. В. Діагностика фінансового стану підприємства та шляхи його покращення. Економіка і суспільство, 2018. №8. С. 219 - 223.
17. Гудзинський О.Д., Судомир С.М., Гуренко Т.О. Теоретико-методологічні засади результативного управління розвитком підприємств: монографія. Київ: ЦП «Компринт», 2017. 411 с.
18. Гудзь О.Є. Формування стратегії антикризового управління підприємств. Економіка. Менеджмент. Бізнес. 2019. № 2. С. 4– 10.
19. Державна служба статистики України URL: <http://ukrstat.gov.ua/>
20. Дивнич О. Д. Особливості формування виробничої програми сільськогосподарського підприємства. Економіка та управління підприємствами. Випуск 50. 2020. С.113-120.
21. Добровольська О. В., Дуброва Н. П. MDA - аналіз для оцінювання ймовірності банкрутства підприємства (на прикладі АВ ТОВ 87

"АГРО-ЦЕНТР К"). Проблеми системного підходу в економіці. 2021. Вип. № 1 (81). С. 53—59.

22. Добровольська О. В., Ясинська Д. В. Сучасна парадигма діагностики фінансового стану підприємства в період кризи. Економічний простір. 2021. Вип. 166. С. 81—84.

23. Дорохова Н. Д. Фінансовий аналіз: Навчальний посібник. Київ. - КНЕУ, 2018. 21 с.

24. Економіка і управління підприємствами: теорія, методика, практика: колективна монографія / Кол. авторів. Полтава: ПП «Астрія», 2020. 240 с.

25. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. Рейтинг інвестиційної привабливості регіонів України. URL: www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art...

26. Кадирус І. Г., Донських А. С., Терещенко В. А. Формування стратегії розвитку аграрного підприємства. Ефективна економіка. № 7. 2020. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/7_2020/66.pdf

27. Конєва Н.О. Шляхи покращення фінансового стану підприємств / Н.О. Конєва, І. О. Шаповалова. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mdu.edu.ua/spaw2/uploads/files/16_13.pdf.

28. Косенко О.П. Інвестиційна привабливість як економічна [Електронний ресурс] / О.П. Косенко, П.Г. Перерва, Д.С. Майстро. – Режим доступу: <http://repository.kpi.kharkov.ua/>

29. Лисенко В. Корпоративна стратегія управління ризиками в агробізнесі. Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal. 2017. Vol. 3. №. 4. p. 97–108.

30. Мельник О.І. Особливості розробки антикризових програм діяльності сільськогосподарських підприємств. Modern Economics. 2018. № 12. С. 146–151.

31. Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій: Наказ Агентства з питань запобігання

банкрутству підприємств і організацій № 22 від 23.02.98 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0214-98>.

32. Насібова О. В. Методичні підходи фінансового аналізу підприємства / О. В. Насібова, А. А. Шипенко // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства, Вип. 206 «Економічні науки». 2019. С. 35-44.

33. Нужна С. А., Самарець Н. М. Оптимізація використання виробничих ресурсів підприємствами аграрного сектору. Економічний аналіз. Тернопіль. 2018. Том 28. № 4. С. 225—234.

34. Овандер Н.Л., Любецька М.О. Концептуальна модель діагностики інвестиційної привабливості підприємства. // Економіка і суспільство. 2017. Випуск 10. С.314-320.

35. Овчаренко Т.С. Методичні підходи щодо визначення інвестиційної привабливості галузей України / Т.С. Овчаренко, А.А. Степанова // Молодий вчений. - 2017 р. – №5(45). - С. 685-689.

36. Олійник, О. В. Проблеми оптимізації кредитного забезпечення операційних витрат сільськогосподарських підприємств [Текст] / О. В. Олійник, В. В. Макогон, С. В. Брік // Економіка АПК. – 2019. – № 8. – С. 50–58.

37. Сидоров І.П. Удосконалення методики оцінки інвестиційної привабливості молокопереробних підприємств // Інвестиції: практика та досвід. —2019. —№ 14. — С. 27-32.

38. Товстенюк О.В. Експрес-діагностика інвестиційної привабливості підприємства / О.В. Товстенюк, О.Б. Гром'як [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?

39. Торшин Є. О. Аналіз світового досвіду трансформації показників фінансового стану підприємств / Є. О. Торшин // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2017. – Випуск 26. – Частина 2. – С. 10-13.

40. Фатенок-Ткачук А. О., Данилко А. Р. Методика виявлення та аналізу існуючих резервів підприємства у процесі обліково-аналітичного забезпечення розвитку підприємства. Економіка і суспільство. 2018. Вип. 18. С. 1026–1033.

41. Цукрова промисловість: традиції та інновації. Вітчизняний та світовий досвід [Електронний ресурс]: наук.-допом. бібліогр. покажч. / [упоряд. О. В. Олабоді]; Нац. ун-т харч. технол., Наук.-техн. б-ка. – Київ, 2018. 92 с.

42. Чемчикаленко Р. А., Майборода О. В., Дьякова Ю. Ю. Напрямки підвищення ефективності оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства. Економіка та суспільство, 2017. № 12. С. 642-648.

43. Юр'єва О.Г. Теоретико методологічні аспекти оцінки інвестиційного клімату / О.Г. Юр'єва // Стратегія економічного розвитку України: наук. збірник. — 2022. — № 3 (10). — С. 250—255.

ДОДАТОК 1

Рис. 1. Модель процесу управління ІПП

ДОДАТОК 2

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА:
ПОГЛЯД ІНВЕСТОРА

- ✓ Позитивна динаміка рівня рентабельності;
- ✓ Збереження фінансової незалежності та наявність резерву для зростання запозиченого капіталу без шкоди для рівня платоспроможності;
- ✓ Ефективна система управління ризиками;
- ✓ Врахування інтересів підприємства;
- ✓ Наявність управлінського обліку і фінансової звітності за міжнародними стандартами, історія аудиторських перевірок звітності із позитивними висновками;
- ✓ Прогресивна дивідендна політика;
- ✓ Інформаційна прозорість бізнесу

Рис. 2. Чинники ІПП на погляд інвесторів